

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Мэзаем и 8-р — урысые шлэныгъэм и Маф

**Адыгэ Республикэм
шлэныгъэмкӀэ илофышӀэхэу
лытэныгъэ зыфэтшӀыхэрэр!**

Шуисэнэхъат епхыгъэ мэфэкӀым — урысые шлэныгъэм и Мафэ фэшӀ тышӀу-фэгущӀо!

Къэралыгъомрэ обществэмрэ яхэхьоныгъэ уасэ фэшӀыгъэным изы лъэпсэ шхьалэхэм ренэу шлэныгъэр ащыгъ.

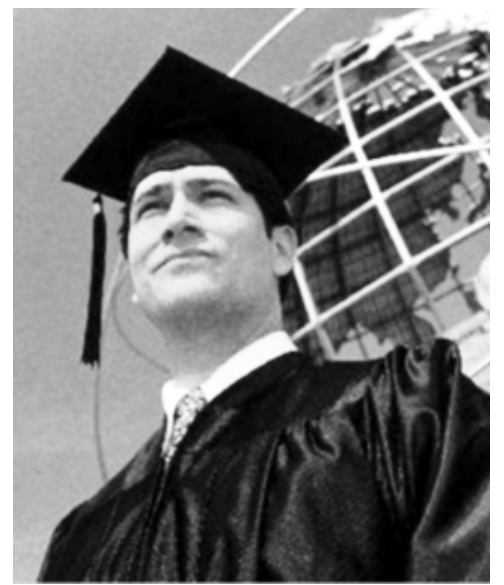
Адыгэ Республикэм икъэралыгъо политикэ илэныкӀо шхьалэхэм зыкӀэ ащыц шлэныгъэм изытет ренэу нахьышӀу шлыгъэныр. Цыф лъэпкӀым шлэныгъэм ылэныкӀокӀэ зэлуиыгъэкӀагъэхэр, джырэ технологиэхэр щылэныгъэм щыгъэфедэгъэнхэмкӀэ лъэныкӀо пстэумкӀи лӀф зышӀлэхэрэм тишӀуагъэ ядгъэкӀын фӀае. Анахьэу шлэныгъэлэж-ушэтӀкӀо ныбжьыкӀэхэм гугъэлӀэ инхэр ятӀпхы, творческӀэу гупшысэн-

хэу, республикэм ыпашхьэ ит пшӀэ-рылхэр шуагъэ къытӀэу зэшӀохыгъэнхэм ялахь хашӀыхьанэу тацӀэгугъы.

Тиреспубликэ ишлэныгъэлэжхэм ялэ-пӀэсэныгъэ, шлэныгъэ куухэу ялэхэр наукэм ылэныкӀокӀэ гъэхьэгъаӀлэхэр шлыгъэнхэм, тиреспубликэрэ ти Хэгъа-гушхоу Урысые Федерациемрэ джы-ри нахь зэтӀгъэпсыхьагъэ хьунхэм апае зэрагъэфедэтхэм тицыхьэ тель.

Ныбджэгъу лъӀлэхэр, тыгу къыддеӀэу зэкӀэми тышӀуфӀэлӀао псауныгъэ пытэ шӀуилэнэу, Адыгэ Республикэмрэ ти Хэгъагушхоу Урысые Федерациемрэ яфедэ зыхӀлэ ублӀлӀэ пстэуми гъэхьэгъэшӀлэхэр ащышӀушӀынхэу!

**Адыгэ Республикэм и
Лышхьэу ТХЪАКӀУЩЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэра-
лыгъо Совет — Хасэм и ТхьаматӀу
Владимир НАРОЖНЫЙ**

Депутатхэм апай

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ия 34-рэ зэхэсыгъо 2014-рэ илэсым мэзаем и 12-м щылӀшт.

Зэхэсыгъом зыцахӀлӀлӀштӀхэ лӀфыгъохэм мы къыкӀлӀлы-кӀохэрэр ахагъэхьагъэх: Адыгэ Республикэм иминистр-хэм я Кабинет 2013-рэ илэсым лӀфӀу ышӀагъэм икӀлӀуххэм яхьылӀлӀгъэ отчетӀу Адыгэ Республикэм и Лышхьэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутатхэм апашхьэ къыщышӀыщтыр, Адыгэ Республикэм хэгъэгъу кӀоцӀ лӀфхэмкӀэ иминистрӀэ иотчетӀу Адыгэ Республикэм хэгъэгъу кӀоцӀ лӀфхэмкӀэ и Министрствэ 2013-рэ илэсым лӀфӀу ышӀагъэм икӀлӀуххэм афӀгъэхьыгъэр; законопроектхэу «Адыгэ Республикэм изаконхэу «Адыгэ Республикэм хэдзынхэмкӀэ и Гупчэ коммиссие ехьылӀагъ», «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и депутатхэм яхэдзын ехьылӀагъ», «Адыгэ Республикэм икӀэлэ, ирайон хэдзынхэмкӀэ ичӀылӀэ коммиссие ехьылӀагъ», «ЧыплӀэ референдумыр Адыгэ Республикэм зэрӀщызэхӀащӀэрэм ехьылӀагъ» зыфӀлӀохэрэм зэхьокӀыныгъэхэр афӀшӀыгъэнхэм афӀгъэхьыгъэхэм» ятӀонэрӀу ахӀлӀлӀгъэныр; законопроектхэу «МуниципальнӀэ гъӀпсыкӀэ зилӀэ «МыекӀопӀэ районым» муниципальнӀэ районым истатус фӀгъӀшӀошӀгъэным, ащ хэхьэрэ муниципальнӀэ образованиэхэр зэхӀащӀгъэнхэм ыкӀи псӀэупӀэхэм ястатус ахэм афӀгъӀшӀошӀгъэным, ягъунапкӀэхэр гъӀнӀафӀгъэнхэм яхьылӀагъ», «СоциальнӀэ лъэныкӀомкӀэ Адыгэ Республикэм изакон заулӀмӀэ зэхьокӀыныгъэхэр афӀшӀыгъэнхэм ехьылӀагъ», «Адыгэ Республикэм и ЗаконӀу «Джыри еджапӀэм мыкӀохэрэм гъӀсэныгъэ ягъӀгъотыгъэнымкӀэ, пӀэублӀэ, гурыт (икъу) гъӀсэныгъэ, гъӀсэныгъэ шхьалӀэ ягъӀгъотыгъэнымкӀэ, джащ фӀдӀу къэралыгъо, муниципальнӀэ учреждениэхэм гъӀсэныгъэ тӀдзӀэ ащызӀрагъӀгъотынымкӀэ цыфхэм фытыныгъэу ялэхэр къыдӀлӀытӀгъэнхэм пае мылӀкӀоу къэралыгъом къытӀупшырӀэмкӀэ шапхӀэхэм яхьылӀагъ» зыфӀлӀохэрэм кӀуачӀлӀэ имылӀэжӀу лъытӀгъэным ехьылӀагъ» зыфӀлӀохэрэм, «Адыгэ Республикэм изаконхэу «Чыгум епхыгъэ зӀфыщытыкӀлэхэр гъӀтӀэрэзыгъэнхэм ехьылӀагъ», «МуниципальнӀэ къулыкӀур Адыгэ Республикэм зэрӀщызэхӀащӀагъэм ехьылӀагъ», «Адыгэ Республикэм щыпсӀэхэрӀмӀэ ащ ичыгъурэ чыюпс, техногеннӀэ нӀшанӀэ зилӀэ тхьамыкӀагъохэм ащыухьумӀгъэнхэм ехьылӀагъ», «Унагъор, ныхэр, тыхэр, кӀлӀэцӀыкӀлӀухэр къӀухьумӀгъэнхэм яхьылӀагъ» зыфӀлӀохэрэм зэхьокӀыныгъэхэр афӀшӀыгъэнхэм афӀгъэхьыгъэхэм» апӀэрӀу ахӀлӀлӀгъэныр ыкӀи нӀмыкӀ лӀфыгъохэр.

ЖуковскӀэм иурам тет унӀу N 22-м хэт Залышхоу зэхэсыгъохэр зыщызэхӀащӀэрэм сыхьатыр 11.00-м ащ илофшӀлӀн щыригъӀжӀӀшт.

**Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм
и ТхьаматӀу Владимир НАРОЖНЫЙ**

Анахь дӀэгъухэм ащыц хьугъэ

**Адыгэ Республикэм ит гурыт еджапӀэу
N 17-р «Урысыем ианахь еджӀлӀэ дӀэгъуи
100» зыфӀлӀорӀэ зӀнӀэкӀокӀум илауреат хьугъэ.
ЕджапӀэм ипащӀу Виктория Тугушевам
«2013-рэ илӀэсым идиректор» зыфӀлӀорӀэ
щытхьу тамыгъэр къыфагъӀшӀошагъ.**

ГъӀсэныгъэмкӀэ форумӀу «ЕджапӀэр. Урысыем инепӀэр еджапӀэхэм хэхьоныгъэхэр ашӀынхэмкӀэ амалӀу щылӀэхэр ыкӀи гумӀкӀыгъохэр» зыфӀлоу 2013-рэ илӀэсым Урысыем щызэхӀащӀагъэм ар къыдыхӀ-лъытагъэу щытыгъ. НыбжьыкӀэхэм яшӀлэныгъэхэм ахагъэхьонымкӀэ лӀфыгъоу еджапӀэхэм зэшӀуахыхэрэм, олимпиадэхэм ахӀлӀэжӀэгъэ кӀлӀэеджакӀохэм

текӀоныгъэ е хагъӀунӀфыкӀырӀэ чыплӀэу къахьыгъэхэм, зыми емыпхыгъэ къэралыгъо аттестациеу акӀугъэхэм зӀфӀхьы-сыжӀэу афӀхьыгъэхэм, нӀмыкӀ лъэныкӀохэмкӀи гурыт еджапӀэхэм гъэхьагъэу ялэхэм зэхӀащӀагъэхэм уасӀэ афӀшӀыгъ, анахь дӀэгъухэр къахьыгъэх.

Анахь еджӀлӀэ дӀэгъухэм ащыц хьугъэ гъӀсэныгъэм иучреждениеу N 17-р. Ар къызыз-

лӀахыгъэр гъӀрекӀо илӀэс 55-рэ хьугъэ. Мыщ лӀф щызышӀлӀэрэ кӀлӀэеджакӀэхэм лӀфшӀлӀкӀэ амалӀу алӀкӀлӀым, япшӀырылхэр зӀрифӀшӀуащӀу зӀрагъэ-цакӀлӀрэм гъэхьэгъэшӀлӀухэр къыкӀлӀыкӀуагъэх.

ФедеральнӀэ къэралыгъо гъӀсэныгъэ стандартыр гъӀпсыгъэ-нымкӀэ ыкӀи пхырыщыгъэнымкӀэ мы еджапӀэр республикӀэ пло-щадкӀу агъӀнӀафӀгъ. Джащ фӀдӀу гъӀсэныгъэм ылӀэныкӀокӀэ общественнӀэ гъӀлорышӀлӀным иси-стемӀэ епхыгъэ лӀфшӀлӀнхэм яушӀытӀлӀуи ар щыт. КъыхӀгъэ-щыгъэн фӀае мыщ щеджӀэрэ кӀлӀэеджакӀохэм ащыцхэм Урысые Федерацием и Пре-зидент ишӀлӀухьафтын къӀазӀра-ратыгъэр. Мыр къӀэзылӀухьэрэм ащыщыбӀэхэм шлэныгъэ куухэр ялӀх, къэралыгъом ит апшӀэ-рӀэ еджӀлӀэ анахь дӀэгъухэм ачӀлӀхьэх. Анахь гъэхьэгъэшӀоу ялӀхэм ащыц полицием икӀлассӀу республикӀэм къыщызӀлӀахыгъэр мы еджапӀэм зӀрӀэхӀыт.

(Тикорр.).

тизӀдӀэгущыӀэгъухэр

ТашӀогъӀшӀлӀгъон

ТелефонкӀэ къатыгъ. ОлимпиадӀэ джӀэгунхэу ШьачӀэ щыкӀохэрэм якуль-турнӀэ лӀфыгъохэм Адыгэ Республикэм илӀыкӀохэр ахӀлӀажӀэх.

— Адыгэ УнӀэм тычӀлӀс, — ело сурӀэтышӀ-модельер цӀӀрылӀоу СтӀашӀу ЮрӀэ. — Адыгэ къӀэшӀокӀо ансамблӀу «Нартыр», ПсышӀопӀэ районым иансамблӀэ, нӀмыкӀлӀхӀэри зӀхахьӀэхэм дахӀу ащӀуджых. СӀэ сиӀофшӀлӀгъэ 20-м нахьыбӀэ УнӀэм къыщысӀгъӀлӀагъо.

ЛъӀпкӀэ музеим илофышӀлӀу СихьаджӀэкӀо ИринӀэ къызӀрӀэтиӀуагъэу, якъӀгъӀлӀэгъонхэр гъӀшӀлӀгъонӀу агъӀпсыгъэх. Дунаим щыцӀӀрыӀо ансамблӀу «НалмӀэсым» иапӀэрӀэ куп тыгъуа-

сӀэ ШьачӀэ кӀуагъэ. НӀбгырӀэ 50 неущ гъогу техьащт, тиартистхэм концертхэр къатыщтых.

СтӀашӀу ЮрӀэ, Макерова СусанӀэ адыгэ шӀуащӀу къагъӀлӀагъохэр цыфхэм зӀрашӀогъӀшӀлӀгъонхэр НӀпсӀу НихьадрӀэ Хьасани МыхьамӀэтрӀэ къы-талӀагъ.

Адыгэ Республикэм культурӀэмкӀэ иминист-рӀу КъуӀлӀэ МыхьамӀэт зӀлӀкӀэгъу гъӀшӀлӀгъонхэм ахӀлӀажӀэ.

САХЫДӀЭКӀО Нурбий.

Тарихъ шлэныгъэхэмклэ докторэу, профессорэу Джымэ Бубэ Мосэ ыкьор кызыхъугъэр илъэс 85-рэ хъугъэ

Егъашлэми тыгу илъыщт

«Шу зышлэрэм шу фы-
цыль», ело адыгэ гуцылэ-
жым. Ащ елытыгъэу, фэ-
лэахыштыккэ къоганэ зы-
фимышхъуэу, зышхъамы-
сыжъуэу лъапкъым, цыфхэм
афэлэжъагъэм ыцлэ пщы-
мыгъупшэныр ыккы ар ллэ-
ужхэм зэлыгъэшлэгъэным
мэхъанэ ил. Мы мурад иным
тегъэпсыхъагъэу мэзаем и
4-м, 2014-рэ илъэсым гума-
нитар ушэтынхэмклэ Адыгэ
республикэ институтэу Т. Къэ-
рашэм ыцлэ зыхъырэм щылэ-
гъэ лэнэ хураер. Зэпашлэрэ
адыгэ шлэныгъэлэжышхоу,
ккэлэжъагъэу дэгъоу, щылэ-
ныгъэм шыпкъэгъэ ин фызи-
лгъэ Джымэ Бубэ ар фэгъэ-
хыгъагъэ.

**Джымэ Бубэ Мосэ ыкьор
мэзаем и 4-м, 1929-рэ
илъэсым Шэуджэн рай-
оным ит къуаджэу Хъа-
тыгъужыккыуае кышчы-
хъугъэ.** Адыгэ мэкъумэщылэ
унэгъо лужъу щаплугъ, ежыр
я 11-рэ сабыеу хъугъэ. А
уахътэр Совет хабзэм ышъ-
хъэ кыилэти, етлупщыгъэу
лэныккыуабккэ лопшышхэр
зышчызэшлуиыхъгъэ — пстэ-
уми апэу — коллективи-
зацияр, ащ готэу, емыджэ-
ныгъэр гъэккыдгъэным илэ-
шэу аналэ тетыгъ. «Емыджа-
гъэр нэшъу» зычалогъэ лэ-
лгъагъэ Джымэ Бубэ исабы-
иго ыккы ккэлэцкыккыуэ зы-
тефагъэхэр. Ау тлэку зыккэ-
зышлэжыгъэ тыхъгъэу нэ-
мыц теахлэхэр заоккэ ккэ-
ккыгъэх. Зэо илъэсхэр псын-
ккыгъэхэр тикъэралккы, цыф
лэапкъ зэфэшхъафхэмккы.
Ау щэлагъэрэ шлошхъуны-
гъэрэ пый жылымым зэрэ-
тэклэщтхэм фырылагъ. Хэти
— ини, цыккы фэлэахышхэр
ышлагъ. Бубэ ышнахыгъэ-
хэри зэуаплэм лутыгъэх,
ежыр зыфэгъэзагъэр —
еджэныр, унэгъо хъызмэтыр
— дэгъоу зэригъэцккэщтхэм
пыллыгъ. Къоджэ еджаплэм
класси 7-р ккызыщэуым,
Адыгэ ккэлэжъагъэ учили-
щым щеджагъ, пасэу хэгъэу
е лэапкъ хъугъэ-шлагъэхэм,
тарихъ ккэбархэм гъунэ
алыфэу ригъэжъагъ. Арэу
тарихым дихышхыныр ккы-
зэхккыштыгъэри ккэшлэгъо-
ягъэл: цыф лэапкъхэм (ады-
гэхэри зэрахэтэу) азыфа-
гу ил зэфэмдыдэныгъэу зы-
ккэзгъэнэфэгъагъэр ары.

Джымэ Бубэ щылэныгъэ
гъогу зафэ тетыгъ: ишлэныгъэ
зэрэхигъэхъоштым дэшхъа-
хыгъэл. Мыеккыопэ ыккы

Гъогу заф

Краснодар ккэлэжъагъэ ин-
ститутхэм ащеджагъ. Апшэрэ
гъэсэныгъэ зегъотым,
ккэлэжъагъэу лопшлэныр ри-
гъэжъагъ, ичаныгъэ-пытагъэ
гу лъати, районымккэ ком-
сомолым иинструкторэу агъэ-

ышлыгъ: **доктор диссертациеу
«Социально-экономические
отношения и классовая
борьба на Западном Кав-
казе (1870 — 1917)» зы-
филорэр ккыушыхъатыгъ.**
Тарихълэжъэу, цыф гъэ-

нэфагъ, уахътэ теши, партий-
нэ лопшлэу, хэккыккэ лек-
торскэ купым ипашэу хъу-
гъэ. Ккэралыгъо тарихым
изэгъэшлэн-зэхэфыны, лэапкъ
тарихъ шлэныгъэм хахъо
фэшлыгъэным джащыгъум
Джымэ Бубэ нахъ зафигъэ-
загъ. Теубытэгъэ ин сырэр
лофккы зыхэлпыгъ Джымэр,
ккызыралотэжырэмккэ. Ри-
хыжъагъэр гъунэм нигъэсы-
ныр ккыдэхъуштыгъ. Зыфэ-
гъэккытэжыныгъэ ышхъэккэ
зыфимышхыштыгъэл. 1960-рэ
илъэсым Тбилиси аспиран-
турэм иеджэн щылэгъэ-
ккыуатэ, етлупщыгъэу тхылъ-
хэм ышхъэ ахэлэу лоп
ешлэ, хъарзынэххэм ащэлпы-
хъо, ккэгъоты зыгъэгумэ-
ккырэ, ккэгъэшхыпкъэ та-
рихъ шлэныгъэхэмккэ кан-
дидатыцлэр.

1968-рэ илъэсыр гъэзэплэ
инэу хъугъэ Джымэ Бубэккэ.
Ар Адыгэ шлэныгъэ-ушэтэккы
институтым ишлэныгъэлэжъ
шхъалэ мэхъу. Мы шлэныгъэ
лэжэплэшхом тарихымккэ
иотдел ипашэу Джымэм
илъэс 30-рэ лоп ышлагъ.
1986-рэ илъэсым Джымэ
Бубэ тарихъ тхыгъабэу, хэ-
утыгъэу илэхэм аккылужъу
джыри зы лэабэккы ин

сэгъэ инэу Джымэм ищылэ-
ныгъэ ыккы итворческэ гъо-
гу зыфэдагъэр ккырилотыккыуэ
лэнэ хураер гъэпсыгъагъэ.
Мэфэккы лоптхъабзэм Джымэ
Бубэ дэгъоу зышлэщтыгъэхэ,
илофшлэгъугъэу шлэныгъэ-
лэжышхэр, егъэджэн лопшышхоу
ылэжыгъэр зыщылэныгъэ
Адыгэ ккэралыгъо универси-
тетым ккыккыгъэхэр, илахыл
гупсэхэр, ипашэу, ишхъэ-
гъусэ ыккы непэ гуманитар
ушэтынхэмккэ Адыгэ респуб-
ликэ институтым илофшлэхэр
хэлэжъагъэх.

Мэфэккы лэнэ хураер ккы-
зэлумыхыгъ ыккы зэришагъ гу-
манитар ушэтынхэмккэ ин-
ститутым идиректор игуадзэу,
тарихъ шлэныгъэхэмккэ док-
торэу Пэнэшъу Аскэр.

Джымэ Бубэ ищылэагъэр,
илофшлэагъэр, иккэлэжъа-
джэккэ шэпхъагъэр, шлэныгъэ
хъасэм зэрэхъуцагъэр, ащ
хахъоу фишлыгъэр, зэгъэл-
шэн амалыр фэлэрыфэгъоу
тарихъ гупшысэ куухэр ккы-
лотыккыгъэххэр зэрэзэшлуи-
хыгъэхэр ккыалотэу шлэны-
гъэлэжъэу Емтлылэ Разыет,
Адыгэ ккэралыгъо универси-
тетым ишлэныгъэлэжышхоу
Шэуджэн Эмилие ыккы уни-

верситетым тарихъ шлэны-
гъэхэмккэ икандидатэу
В. Мальцевым.

Гуманитар ушэтынхэмккэ
Адыгэ республикэ институ-
тым ишлэныгъэлэжышхоу
Гъыш Нухъэ ккызэхъагъэ-
хэм Джымэ Бубэ епхыгъэ
гуккэккыжхэмккэ игуапэу
ккыадэгъошагъ.

Адыгэ ккэралыгъо универ-
ситетым тарихымккэ ифа-
культет идеканэу Пэккэшхо
Нурбый иккэлэжъагъагъэу,
илофшлэгъугъэу Джымэ Бубэ
Мосэ ыкьор зэрэцлэф гъэ-
шлэгъоныгъэр, ышлэрэр зэрэ-
багъэр, ныбжыккыэхэр
зыфимышхыштыгъэр, лъытэныгъэ зыфимыш-
гъэшлэу зэрэгъэпсыгъагъэр
фабагъэ хэлэу ккылуагъэх,
Джымэм тарихъ шлэныгъэ
ккэн бай лэапкъым ккызы-
рэфышчынагъэр ккыгъэхъыгъ.

Шлэныгъэлэжъэу Едыдж
Батырай адыгэгур зэрэклэ-
мытлэсхъэрэ тидэ щылэми
ккылуагъ, лоптхъабзэу лпы
гъэсагъэм ыцлэклэ зэхаша-
гъэр игъоу ылэжъагъ.

Джымэ Бубэ ищылэныгъэ
гъогу зэккэ зыфэдагъэр
ккызыэдидубытэу лэнэ хураер
ккыуагъэ, мы зэккэ ккылуа-
гъэхэр ыккы гуцылэу ккыашы-
гъэхэр, епхыккыэхэр сбор-
ник гъэнэфагъэм ккыдагъэ-
хъанхэу зэдаштагъ.

Мэфэккы хэлэжъагъэ
пстэумэ зэрафэразэр ккы-
гъэтхъэу Джымэ Бубэ ыш-
нахыжъэ ыккыуэ **Джымэ Ана-
толий заккыфигъэзагъ.** Ежъ-
ятэ зэошхом зыхэккыуадэм,
а зы унэм — ныжъ-тыжъ-
хэм яунэ, ятэшэу непэ агъэ-
шлэгъэ Бубэ ыналэ ккыте-
тэу ккызыэрэщытэджыгъэр
ккылотэагъ.

Джымэ Бубэ иадыгэ
лэапкъ, и Хэгъэгу, иадыгэ
намыс лээшэу зэрилэплэ-
гъэр, шлоу ылэжыгъэр ккы-
гъэтхъэу, мыщ фэдэу ккы-
зыхъугъэ мафэм ыцлэ зэрэ-
ралорэр, илахылхэм, ллэ-
ккыом щышхэм гуапэ зэра-
щыхъугъэр ккылуагъ, итарихъ
лэжыгъэ ккытккыэхъуэхэр
лэужхэм гъунэ лъафынышъ,
хагъэхъонэу, ти Адыгэ Рес-
публики, зэккэ Урысые хэ-
гъэгуми цыф лэапкъхэр ма-
мырэу, рэхъатэу ащызэдэл-
сэунхэу, Адыгэ институтэу
шлэныгъэр зычалэжырэу
лэапсэу пытэнэу ккыфэлэ-
луагъ, «тхъашъуегъэлэсэу»
ккырилэагъ.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.
Сурэтхэр лэжыны Асплан
тырихыгъэх.

Адыгэ Республикэм инахыжъхэм
я Советрэ Адыгэ Республикэм заомккэ,
лофшлэнымккэ, Улэшыгъэ Ккыуагъэхэмккэ
ыккы хэбзэхъумэккы ккыулыккыухэмккэ
иветеранхэм я Советрэ лээшэу гухэккы
ащыхъоу макъэ ккыагъэу заомрэ лоп-
шлэнымрэ яветеранэу Хъут Рэщыд
Махъмудэ ыккыом ыныбжъ илъэс 90-м
итэу идунэу зэрихъожыгъэхэмккэ.

Хъут Рэщыд Махъмудэ ыкьор Те-
уцожь районымккэ къуаджэу Къэзэ-
ныккыоежым ккышхыгъу, 1941-рэ илъэ-
сым еджаплэр ккыуыхыгъ. Илъэс 17
зыныбжъ ккыалэр я 11-рэ шхончэо диви-
зиет ия 277-рэ полк хэтэу Таман-
скэ хыгъэхъунэныккыом илэгъо-блэгъу
1942-рэ илъэсым щызэуагъ. Ар зы-
хэтыгъэ дзэм нэмыц дивизиеу «Эдель-
вейс» зыфилорэр ккызэтэрилэжагъ.

Зэоуж илъэсхэм Хъут Рэщыдэ Махъ-
мудэ ыккыом пэщэ лэнэтлэ зэфэшъ-
хъафхэр ыгъэцкылагъэх: партиет и Те-
уцожь райком иапэрэ секретарэу щы-
тыгъ, Красногвардейскэ районым игъэ-
цккыла ккыитет итхъамэтэагъ, Ады-
гэ автоном хэккыом цыфхэм яфэлэ-
фашлэхэр гъэцккылэгъэнхэмккэ и Гъэлэ-
рышлэплэ ипэшэагъ.

Р. М. Хъутым илъэс 16-м ежъуэрэ
Адыгеим иккыулыккыуэ цыфхэм яфэлэ-
фашлэхэр зыгъэцкылагъэм пэщэныгъэ
дызэрихъагъ. А уахътэм ккыккылоцкы
зигъу ккытшыгъэ ккыулыккыуэ народнэ
хъызмэтым иотраслэ пэрытхэм ащыщ
хъугъагъэ. Сыд фэдэрэ лэнэтлэ зылоты,
Хъут Рэщыдэ зышхъамысыжъэу лоп
ышлагъ, пшэрылэу ккыфашлэхэрэр
зэккэ елолэнчъэу ыгъэцккылаштыгъэх.

Р. М. Хъутым щылэныгъэм ккыуэ ккы-
хэхъэрэ пстэумэ адыригъаштэщтыгъ,
ицыфыгъэккэ, ихъалэлыгъэккэ сыди-
гъоки тыхысэтэхыплэу щытыгъ. Зэ-
хэцэн амалышлухэу лэккылыгъэхэм
яшлуагъэккэ Рэщыдэ лэнэтлэшхоу ылы-
гыгъэхэм гъэхъэгъэ инхэр ащылшхэ
ылэккылыгъ.

Хэгъэгум ащ гъэхъагъэу ышлыгъэхэм
осэшхо ккыафимышлыгъ. Октябрскэ ре-
волюциет иорден, Хэгъэгум зэошхом
иорденэу я 11-рэ степенэ зилэр, Лэ-
жъэккыо Быракъ Плъыжым иорден
гъогууитлэ, медальхэу «За трудо-
вую доблесть», «Кавказыр псэемыб-
лэжъэу ккызыригъэгъунагъэм фэшл»,
«Украинэм нэмыц-фашист теахлэхэр
зэрэрифыжыгъэхэм фэшл» зыфилорэр
ккыфагъэшъошагъэх. Р. М. Хъутыр
цыфхэм яфэлэ-фашлэхэм ягъэцккыла
заслуженнэ лопшылэу, Адыгэккыалэрэ
Теуцожь районымрэ яцлэф гъэшлуагъэу
щытыгъ. 2013-рэ илъэсым мэзаем Хъут
Рэщыдэ анахъ ыгъэлэплэщтыгъэ ме-
далэу «Адыгеим и Щытхъуэхъ» зыфи-
лорэр ккыфагъэшъошагъ.

Ащ Адыгеим итарихъ лэужышлу ккы-
щигъэнагъ, Хэгъэгум итарихы илахышлу
хишлыхъагъ. Хъут Рэщыд Махъмудэ
ыкьор сыдигъуи шлулэ тыгу илъыщт.

**Адыгэ Республикэм инахыжъ-
хэм я Советрэ Адыгэ Респу-
бликэм заомккэ, лопшлэнымккэ,
Улэшыгъэ Ккыуагъэхэмккэ ыккы
хэбзэхъумэккы ккыулыккыухэмккэ
иветеранхэм я Советрэ**

Урысые Федерацием и Президентэу Владимир Путиним кыгыгуцугэ пшэрыльхэм зэу ащыщ шьолырым изко-
номикэ гурытымкэ щатырэ лэжьапкэм ипроцент 200 ме-
динем илофышлэхэм 2018-рэ ильэсым нэс араты хьунэу.
Мы лъэныкъомкэ Адыгеим илофхэм язытет зыфэдэм, зэ-
шуахын альэкыгэм, шыклагэу шылэхэм, тапэккэ анахьэу
аналэ зытырагэтыштхэм кьатегушылагь АР-м псауныгэр
кьэухумэгэнымкэ иминистрэу Мэрэтыкьо Рустем.

Сымэдждэщхэр зэтырагэпсыхьагэх, чэзыур поликлинникэхэм анэсыгь

Блэкыгэ ильэсым изэфэ-
хысыжхэм пашэр кьатегушы-
лээ, медицинэм илофышлэхэм
ялэжьапкэ хагэхьоним ыльэ-
ныкъоккэ гухэлъэу шылагэхэм
кьарагэхьун зэралэкыгэр
кылуагь. 2013-рэ ильэсым
имээ 11 пштэмэ, мы купым
кыхиубытэрэ илофышлэхэм
гурытымкэ ялэжьапкэ сомэ
18446,8-м клагэхьагь. Врачхэм
кьахьыр сомэ 23925-м на-
гэсын гухэлъ шылагэхэм, а
пчъагэр процент 12-ккэ на-
хьыбэ ашын альэкыгь ыккэ
ар сомэ мин 26,8-м ехьугь.
Гурыт медицинэ илофышлэхэм
ялэжьапкэ сомэ 13945-м кла-
гэхьанэу агэнафэщтыгэмэ,
а пчъагэр проценти 6-ккэ
нахьыбэ хьугэ ыккэ сомэ
14802-м клэхьагь. Джащ фэ-
дэу санитаркэхэм, техникескэ
ыккэ социальнэ илофышлэхэм
лэжьапкэу аратырем хэхьуагь,
ащккэ гухэлъэу шылагэхэм ра-
гэхьуагь.

— Цыфхэм нахь кьагурыло-
ным пае непэ, 2018-рэ ильэ-
сыгэмэ, тиврачхэм сомэ мин
36-м ехьу кьагэхьанэу шы-
тыгь. А пчъагэр нахьыбэн
ыльэкышт, ау нахь маккэ хьу-
штэп. 2018-рэ ильэсыр кьэ-
сыфккэ республикэм изконо-
микэ гурытымкэ щатырэ лэ-
жьапкэр зыфэдизыштыр кьэ-
шлэгьуае, ау а уахьтэм ехьу-
лэу медицинэм илофышлэхэм
яттырэ лэжьапкэр фэдитүккэ
кьэтлэтын фае. 2014-рэ ильэ-
сым гухэлъэу тилэр врачхэм
кьахьыр лэжьапкэр ыпшэккэ
зигугьу кьэсшыгьэ кьэгьэлэ-

ащ фэдэ пчъагэхэм емызэ-
гьыхэу кьызэралорэр минис-
трэм кьыхигьэщыгь. Ау гурыт
лэжьапкэр кьызэралытэрэм
зыфэбгьазэмэ, а пчъагэхэр
зэрэтэрэхэм щэч хэлъап. Сы-
да плэмэ, врач шьхьалэхэм,
ставкэ зытлэу зылыгь илофышлэ-
хэм ялэжьапкэхэр, кьуаджэм
лоф шызышлэрэ специалистхэм
афахагэхьорэ процент 25-р,
нэмыккэ фэдэу кьалэклахьэрэр
мышь кьыдыхэлъытагэх. А зэ-
клэри зэфэпхьысыжымэ, гуры-
тымкэ мы пчъагэхэм укьа-
кьуаллэ.

УФ-м псауныгэр кьэухумэ-
гэнымккэ исистемэ игэккэ-
жын фэгьэхьыгэ программэм
ишлуагэккэ республикэм име-
динэ учреждение 14-мэ гьэ-
цэккэжынхэр зэрарашылла-
гэхэр, ящыккэгэ лэмэ-псымэ-
хэр зэрара-
гьэгьотыгэ-
хэр, илофышлэ-
хэм ялэжьа-
пккэ кьалэ-
тын зэралэ-
кыгэр ми-
нистрэм кьы-
хигьэщыгь.

Мы лъэныкъом иинформатиза-
ция пэлухьанэу Адыгеим сомэ
миллион 46-м ехьу кьылккэ-
хьэгьагь ыккэ ар ыгьэфедатгь.
Федеральнэ гупчэм кьытлупшы-
гэ мылкур игьом ыккэ ишы-
клагэхэм зэрэпэлуагэхьагэхэм
ишлуагэккэ, ахьщэ тедзэу сомэ
миллион 95-рэ республикэм
кьыратыгьагь.

— Ильэс заулэккэ узэккэ-
лэбэжымэ, тисымэдждэщхэм

зэккэ дэдгьэзыжынхэм пае мы
мылкур зэрымкьуштыр дэ-
гьоу кьыдгурэлэ. Ау тшлагэхэм
тыкьышымыуцоу джыри лоф
тшлэшт, ишыклагэ хьумэ, феде-
ральнэ гупчэм зыфэдгьэзэшт,
аужырэ шапхэхэм адистэрэ

уз хьылэ зымылэ цыфым по-
ликлиникэми ушлэзэныр нахь
тэрэз хьушт. Ау джырэ уахьтэм
мышь фэдэ лэзэлэхэм язытет
уигьэрэзэнэу щытэп, специа-
листхэр афикьухэрэп, нэмыккэ
гумэкыгьоу апашьхэ итыр
маккэп. Ащ кьы-
хэккыккэ цыфхэр
ахэм якьуаллэхэ-
рэп, а шыклагэр
дэгьэзыжыгьэн
фае.

— 2013-рэ
ильэсым зэхэт-
щгьэ диспансе-
ризациями шлуагэ кьытынэу
тыщэгугьы, — ело министрэм.
— Республикэм щыпсэухэ-
рэм япсауныгэ аналэ тырагэ-
тынэм, врачхэм, специалист-
хэм игьом якьуаллэхэзэ ашлы-
ным фэдгьэсэнхэ фае. Бэрэ
кьыхэккы сымэдждэщым кьэккэ-
гэ цыфым ипсауныгэ изы-
тет дэи дэдэ хьугьэу, ау уахь-
тэ зэрымилэм е ащ мэхьанэ
зэрэрымтырэм кьахэккыккэ
врачхэм закьыфимыгьэзагьэу.
Ащ илофыр нэшумыгьэс, шьу-
лыпльэж, охьтэ гьэнафагьэ
тешлэ кьэс зяжьугьэупльэккэ,

гьэщыгь. Цыфхэр чыжьэу мы-
ккэхэу, чэзыур бэрэ хэмытхэу
ящыккэгэ медицинэ лэпылэгьур
арагьэгьотыным аналэ зэрэты-
рагьэтыштыр кьылуагь. Ильэс
зэккэлыккэхэм псауныгэхэм
икьэухумэнккэ Министрствэм
зэшлуихын ыльэкыгэр маккэп,
ау а зэккэри зыщыгьэгьуапша-
гьэу, тапэккэ шылэ гухэлъхэр,
пшэрыльхэр гьэцэккэжынхэм
мэхьанэшхо зэрилэр Мэрэты-
кьо Рустем ипсалэ анахь
шьхьалэу кьышыхигьэщыгь.

Псауныгэр кьэухумэгэ-
ным исистемэ хэхьоныгьэхэр
ышынхэм, цыфхэм яфэлэ-фа-
шлэхэр зэрэфэшьуашэу гьэцэ-
ккэжынхэм, ахэм медицинэ лэ-
пылэгьоу арагьэгьотырэр шэп-
хэшлэхэм адистэным ыналэ
тет Адыгэ Республикэм и Лы-
шхьэу Тхьакушынэ Аслан.
Шьыпкьэ, непэрэ республикэр
врачхэм, специалистхэм ащэ-
ккэ, ау а гумэкыгьор дэгьэзы-
жыгьэным пашэхэр ыуж итых.
Тиеджаплэхэр кьэзыухырэмэ
ащыщыбэ Урысыем иапшэрэ
медицинэ еджаплэхэм ашара-
гьаджэ, бюджет чыплэхэр кьа-
фыхахьы, ащ пэлухьащт ахь-
щэр афатлупшы.

— Непэ Адыгеим исымэ-
джэщхэм ачлэдгьуцогьэ лэмэ-
псымэхэм яшлуагэккэ, сьмаджэ
хьугэ цыфым иуз хэмыужы-
ныхьэзэ кьыхагэхьын амал
щылэ хьугэ. Медицинэм иуч-
режденихэр зэтэпхьы, зыккы-
ныгэ ахэтэлъхьэ, ащккэ кьэ-
барлыгьэлэс шыккэхэр тэгьэ-
федэх. Ащ ишлуагэккэ унэм
имыккэу сьмаджэм врачэу
кьелэзэщым дэжэ зыхитхэн,
зекккэшт уахьтэр ыгьэнэфэн
елэккы. Мы лъэныкъомккэ
аужырэ ильэсхэм зэшлотхыгэр

**2013-рэ ильэсым кьыклоцкэ зэхэщгьэ аукцион-
хэм яшлуагэккэ, ахьщэм ипроцент 26-рэ фэдиз
министрствэм кьызыфигьэнэн ыльэкыгь, лэзэ-
гьу уцэу кьыщэфыгьэхэм япчъагэ хигьэхьуагь,
нэмыккэ шыклагэу шылэхэм ащыщхэри дигьэзы-
жыгьэх.**

гьонхэм (процент 200-м) япро-
центи 135-м клэгэхьэгьэныр
ары. Ар гьэцэккэжынхэм фэшл
мы ильэсым республикэ бюд-
жетым мылкур гьэнафагьэ кьы-
дыхэтлытагь, ар икьунэу ты-
щэгугьы. Джащ тетэу медици-
нэм илофышлэхэм кьалэжы-
рэм ильэс кьэс хэдгьахьозэ,
лэжьапкэр процент 200-м нэсэу
кьэтлэтышт, — кьылуагь Мэ-
рэтыкьо Рустем.

Медикхэм гурытымкэ мышь
фэдиз лэжьапкэ кьамыхьэу,

ятэплэ, яматериальнэ-техни-
ческэ зытет зэрэдэгьэр зэ-
ккэми дэгьоу тэшлэ. Непэ ахэм
хэхьоныгьэу ашыгьэхэр цыф-
хэм январыльэгьу. Мы лъэны-
къомккэ илофышхо тшлагэ, ащ
шлогэхьо кьытыгьэуи сэлъы-
тэ. Адыгеим псауныгэр кьэ-
ухьумэгэнымккэ учреждение-
хэу итхэр зэккэ зэтэдгьэлси-
хьанхэм фэшл сомэ миллиар-
ди 4,5-рэ фэдиз тищыккэгьагь,
кьытлэккэхьагьэр сомэ миллиард
1,2-м клэхьэ. Шыклагэу шылэхэр

учрежденихэр тилэнхэм ты-
фэбэнэшт, — кьылуагь Мэрэ-
тыкьо Рустем.

2013-рэ ильэсым кьыклоцкэ
зэхэщгьэ аукционхэм яшлуа-
гэккэ, ахьщэм ипроцент 26-
рэ фэдиз министрствэм кьы-
зыфигьэнэн ыльэкыгь, лэзэгьу
уцэу кьыщэфыгьэхэм япчъагэ
хигьэхьуагь, нэмыккэ шыклагэу
шылэхэм ащыщхэри дигьэзы-
жыгьэх.

Министрэм кьызэрилуагэхэм-
ккэ, сымэдждэщхэм язытет бэккэ
нахьышлу ашын альэкыгь. Джы
пшэрыль шьхьалэу шытыр по-
ликлиникэхэр зэтэгьэпсыхьэ-
гьэнхэр, ящыклагэр ягьэгьоты-
гьэныр ары. Дунаим хабзэ
зэрэщыхьугьэу, сьмаджэхэм
япроцент 70-м ящыккэгэ лэзэн
лофтхьабзэхэр поликлинникэхэм
ащагьэцаккэ, процент 30-р
ары сымэдждэщхэм ачлагэ-
гьуалъхьэрэр. Тэ тикьэралыгьо
пштэмэ, илофыр нэмыккэ шьыпкь,
ар тэрэзылоп. Бэрэ тэлэгьу
цыфыр сымэдждэщым кьаклоу,
капельницэ зыхигьэуцомэ, нэ-
ужым ар ащ члэмылэу ядэжэ
ккэжьэу. Ащккэ учреждением
ахьщэшо егьэккэды. Мыщ дэ-
жым фэлэ-фашлэм екккэлэккэ
гьэнафагьэ кьыфэбгьотэу, ар
зэрэфэшьуашэу зызэхапщккэ,

шьуипсауныгьы, шьуишылэны-
гьы шьоры зылэ илпыр.

Илофхэм язытет нахьышлу
шыгьэным пае республикэм
ит поликлинникэхэм игьэккэты-
гьэу гьэцэккэжынхэр зэрара-
шыллэштхэр, псэольаккэхэр зэ-
рашлыштхэр министрэм кьыхи-

маккэп, ау джыри кьытпышы-
лпыр бэ. Пшэрыль шьхьалэу
тилэр тищыфхэм япсауныгэ
кьэтыухьумэныр, зэлэзэнхэу зи-
щыклагэхэм ящыклагэр зэккэ
ядгьэгьотыныр ары, — ело Тхьа-
кушынэ Аслан.

ТХЬАРКЬОХЬО Адам.

Гъэлорышлалэм зэфэхьысыжьхэр ышлыгъэх

Хьыкум приставхэм я Федеральнэ къулыкъу и Гъэлорышлалэу АР-м щы-лэм иколлегие игъэ-кютыгъэ зэхэсыгъо мы мафэхэм илагъ. 2013-рэ илээсым къулыкъу юфэу ышлагъэм изэфэхьысыжьхэм ыкй тызыхэт илээсым пшъэрылэу зыфи-гъэуцужьхэрэм ар афэгъэхьыгъагъ. юфтхьабзэм хэлэ-жъагъэх Адыгэ Рес-публикэм и Лы-шъхьэрэ министр-хэм я Кабинетрэ я Администрации ипащэу Владислав Федоровы, АР-м ип-рокурор шъхьалэ игуадзэу Кыкй Исма-хыл, респу-бликэм ихэбзэхъум-кю къулыкъухэм ялыкхэхэр, нэмык-хэри.

Владислав Федоровым пэублэ псалэу къышлызэ, АР-м и Лышъхьэрэ Тхьаклушынэ Аслъан ыцлэкъэ къызэрэуагъагъэхэм шлуфэс къарихыгъ. Гъэлорышлалэм блэкыгъэ илээсым юфэу ышлагъэм осэшлу фишлыгъ, къулыкъушлэхэм тапэккэ ана-хъэу аналэ зытырагъэтын фэе лъэныкъохэм клэккэу къащы-уцугъ. Адыгеим иэкономикэ хэхъоныгъэхэр ышлынхэмккэ, цыфхэм яфитыныгъэхэр къэ-ухъумэгъэнхэмккэ хьыкум при-ставхэм япшъэрылэхэр цытхъу

хэлэу зэрагъэцаклэхэрэр къы-луагъ.

Гъэлорышлалэм ипащэ ипшъэ-рылэхэр зыгъэцккэрэ В.Ми-гидюк илээсым изэфэхьысыжь-хэм ыкй гухэлэу щылэхэм нэужым закыфигъэзагъ. Ащ къызэрилуагъэмккэ, блэкыгъэ илээсым анахъэу аналэ зыты-рагъэтыгъэр электроннэ шы-клэр агъэфедэзэ ведомствэ зэфэшъхьафхэм зэлхыныгъэу адырлэр гъэпытэгъэныр ары. Гумэкыгъо шъхьалэу къыгъэнэ-фагъэхэм ащыц зы хьыкум

пристав-гъэцккэлом илээсым къыклоцл гурытымккэ зэхифын фэе юфхэм япчъагъэ зэрба-гъэр. Гушылэм пае, 2013-рэ илээсым ар 1971-м клэхъагъ. Шыклагъэхэр щылэх нахъ мы-шлэми, Гъэлорышлалэм зэшлу-хын фэегъэ юфхэм япроцент 51,6-р гъэцккэ хъугъэ.

Блэкыгъэ илээсхэм афэдэу сабий плупккэр зымытыхэрэм япшъэрылэхэр агъэцккэным, хэбзэгъэуцугъэр зыукохэрэм пшъэдэккыжъ ягъэхьыгъэным хьыкум приставхэм аналэ ты-

рагъэтыгъ, гъэлэшыгъэ шыклэм тетэу юф ашлагъ. Ащ ишлуагъэ-ккэ, мыщ фэдэ юфэу зэхифын фэагъэхэм япчъагъэ 2468-м нэсэу къырагъэлыхын алъэ-кыгъ. Сабыйхэм сомэ милли-он 17-м ехъу афызэккэлажъ-жыгъ. Гъэхъагъэу ялэхэм къа-щымыуцухъу тапэккэ а юф-шлэныр лъагъэккэланэу рахъу-хъэ. Джащ фэдэу лэжъапккэр игъом зымытырэ пащэхэм пшъэдэккыжъ ягъэхьыгъэным, зифитыныгъэ аукогъэ юфшлэ-ккхэм лэпылэгъу афэхъугъэ-ным Гъэлорышлалэм икыулы-къушлэхэм мэхъанэшхо ратыгъ. Ащ фэдэ екккэлажъ ишлуа-гъэккэ, цыфхэм сомэ милли-он 2,7-рэ аратыжыгъ. Лэккыб къэралхэм къарыкыгъэхэу Уры-сыем исынхэмккэ ыкй юф ща-шлэнымккэ фитыныгъэ зымы-лэгъэ нэбгырэ 78-рэ къызди-кыгъэхэм агъэцккыгъэх. Чы-фэ зытелэхэу зыгъэбыллы-хэрэ нэбгырэ 250-рэ зыдэщы-лэхэр агъэунафыгъэх, ахэм ащыцэу 106-мэ сабий плуп-ккэр игъом атыцтыгъэп. Ахъ-щэ къолхъэ тын-лыхыным пэ-шлуеккыгъэныр, хэбзэгъэуцугъэм диштэу пшъэрылэхэр гъэцккэ-гъэныр юфыгъо шъхьалэхэм ащыц. Ежъ Гъэлорышлалэм лут нэбгыри 6-мэ алъэныкъоккэ уголовнэ юф 26-рэ къызэлэу-ахыгъ, 4-р ахъщэ къолхъэ тын-лыхыным епхыгъ.

Сабый плупккэр, хьакъу-лахъхэр, административнэ та-зырхэр, нэмыкхэри игъом зы-мытыхэрэм алъэныкъоккэ юфэу ашлагъэм В. Мигидюк къытегу-щылагъ, 2014-рэ илээсым ана-хъэу аналэ зытырагъэтыцхэр къыгъэнэфагъэх. Федеральнэ гупчэм къыгъэуцурэ пшъэрыл-хэр зэшлохыгъэнхэм тапэккэ зэрэдэлэжъцхэр къылуагъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Сурэтхэр лэшыгъэ Аслъан тырихыгъэх.

Иамал къызэрихъэу ишлуагъэ арегъэккы

2013-рэ илээсым юфэу ышлагъэм изэфэхьысыжьхэм, хэ-дзаккхэм пшъэрылэу къыфагъэуцугъэхэр зэрэзэшлуи-хы-гъэхэм, нэмыккэ лъэныкъохэм афэгъэхьыгъэу УФ-м и Къэ-ралыгъо Думэ идепутатэу Нэтхъо Разыет пресс-конферен-ции къытыгъ.

Къэралыгъо ыкй общественнэ щыла-клэр нахъышлу шыгъэным, политическэ системэм игъэккэжъын къыщегъэжъагъэу, экономикэ хэхъоныгъэхэм ыкй социаль-нэ политикэм анэсэу УФ-м и Прези-дент къыгъэуцугъэ пшъэрылэхэр гъэцккэжъэнхэм афэшл хэбзэгъэуцугъэ гъэнэ-фагъэхэр зэраштагъэхэр, ежъ илахы ащ зэрахэлъыр Нэтхъо Разыет пэублэм къылуагъ.

— 2013-рэ илээсым къыклоцл со-циальнэ мэхъанэ зилэ хэбзэгъэуцугъэ 20-м ехъу згъэхъазырыгъэ. Ахэм ащы-цыбэхэм УФ-м и Къэралыгъо Думэ, Федерационккэ Советым адырагъэш-тагъ ыкй УФ-м и Президент аккэжъ-жыгъ. Адыгеим щыпсэхэрэм, респу-бликэм игъэцккэккэ хэбзэ къулыкъухэм юфэу адэсшлагъэм мы зэккэ къыккэ-лыккылауагъ, — ело депутатэм.

Нэтхъо Разыет къызэрилуагъэмккэ, блэкыгъэ илээсым къыклоцл респу-бликэм щыпсэхэрэм зэлуккэгу 12 ади-шыгъ. Гъэсэнныгъэм ыкй псауныгъэр къэхъумэгъэным иучреждениехэм, ве-

теран организациехэм, бзылфыгъэ-хэм я Союз ыкй муниципальнэ образованиехэм ягумэкыгъохэм за-щигъэгозагъ, амалэу щылэмккэ лэпылэгъу афэхъугъ. Гушылэм пае, муниципаль-нэ гъэпсыккэ зилэ «Къалэу Мыекъуа-пэ» иадминистрации игъусэу садовэ товариществэу «Лесная сказка» зы-филорэм электричествэр рацэллэн алъэкыгъ, цыфхэм ягумэкыгъохэр дагъэзыжъыгъэх. Джащ фэдэу Сири-ем къыккыжыгъэ тилъэпкъэгъухэм ялофыгъохэр зэшлохыгъэнхэм аналэ тыригъэтыгъ. Ащ нэмыккэу, Шэуджэн районымккэ Хьапаккэ икыуыр ща-шлыхэрэ гурыт еджаплэмрэ клэлэцкыккэ-лыгъыплэмрэ яухыжынккэ цыфхэм зы-кыфагъэзэгъагъ. УФ-м мэкъу-мэщымккэ и Министерствэрэ Адыгеим и Прави-тельствэрэ Нэтхъо Разыет юф адишлэзэ, мы гумэкыгъори дагъэзыжыгъэ хъугъэ.

Нэмыккэ социальнэ юфыгъохэм агъэ-гумэккхэу цыфхэм депутатэм зыкы-фагъэзагъ. Ахэр — чыгу лахъхэм яго-щын, Хэгъэгу зэошхом иветеранхэм,

сэкъатныгъэ зилэхэм яфитыныгъэхэр къэхъумэгъэнхэм, медицинэм ылэны-къоккэ щылэ гумэкыгъохэр дагъэзыжы-гъэнхэм, полицием икыулыкъушлэхэм ялофшлэн зэрэзэхъэрэм икыу фэдизэу цыфхэр зэримыгъэрэзэхэрэм, пенси-ем епхыгъэ юфыгъохэм афэгъэхьыгъагъэх.

Депутатэм зэлуккэгуо зэхыцхэрэм анэмыккэу электроннэ почтэмккэ къы-лэккэхэрэ упккэхэм язэхъфын ыналэ тырегъэты. 2013-рэ илээс законм ащ фэдэу цыфхэм гъогъу 210-рэ зыкыфа-гъэзагъ, ахэм ащыцэу процент 50-м ехъур зэшлохыгъэ хъугъэ. Полномочиеу илэм елпытыгъэу, хэбзэ къулыкъоу тирес-публикэ итхэри, УФ-м къызэлэуыбытыр-эми зафигъазэгъэ, ахэм яамалхэмккэ цыф-хэм ящыккэгу лэпылэгъу арегъэгъоты.

— Къыхэккы цыфхэм ялэлухэр хэбзэгъэуцугъэм къыдилытэрэ шапхэ-хэм адимыштэхэу. Ащ фэдэхэр зэхэ-тэфых, къагурытэгъало хэбзэгъэуцугъэр тыукоу зэрэмыхъуштыр. Ащ елпытыгъэу тизеккылаклэхэри зэфэшъхьафых. Щылэх ахъщэ юфыр къэзылэтыхэрэри ыкй ахэр нахъ къыных зэхэлфынккэ. Сыда плэм хэбзэгъэуцугъэм къыдилытэу тэ ащ фэдэ фонд тилэп. Ащ къыхэккыккэ, къэралыгъо ыкй республикэ пащэхэм тьялэузэ, шъхьадж амалэу илэм елпы-тыгъэу цыфхэм тилэпылэгъу зэряд-гъэккыштым ыуж тит, — къылуагъ Нэт-хъо Разыет.

Иккыгъэ илээсым изэфэхьысыжьхэм уакытегушылэмэ, гъэцккэлагъэ хъугъэр зэрэмымаккэр Р. Натхъом къылуагъ. Ащ-ккэ зишлогъэшхо къэккылагъэхэм ыкй лэпылэгъу къыфэхъугъэхэм — АР-м и Правительствэ, фракциеу «Единэ Рос-сием», мыщ ишъолъыр къутамэу рес-публикэм щылэм афэраз.

КИАРЭ Фатим.

Инэу тафэраз

Адыгэ республикэ клиническэ сымэдджыцым травматологиэмккэ иотделение иврач шъхьалэу Хьу-тыжъ Тимур, врач лэпэлэсэхэу Бислъангъур Айдэмыр, Лэхъусэжъ Заур, Мэкэнай Юсыф ыкй мы отделением юф щызышлэрэ мед-сестрахэм зэккэми тазэрафэра-зэр ятло тшлоигъу. Бэмышлэу мы отделением ия 10-рэ палатэ нэбгыриплэу тызэдифи, къыщы-тэлэзагъэх. Тэ типалатэккэ къы-тэпхыгъагъэр Бислъангъур Айдэ-мыр Нурбий ыккэр ары. Лъэшэу тигуапэ хъугъэ мы врач лэпэлэсэр ыгу етыгъэу къызэрэтэлэзагъэр. Зэхэдз имылэу, гуккэгъушхо хэлэу зэккэ палатэм илэхэм ыналэ къы-тыригъэтыгъ, ищыккэлагъэр къыти-шыллэзэ къытэлэзагъ ыкй ишло-гъэшхо къытэккыгъ.

Гъэзетыр къызыфэдгъэфедэзэ, Айдэмыр Нурбий ыккэр ыкй мы отделением зэккэ юф щызышлэхэрэм тирэзэныгъэ гушылэхэр апэд-гъохыгъэ тшлоигъу. Гуфэбэныгъэу цыфхэм къафэриэлэм къыщымы-ккэу, яшлушлагъэ къалуккэжыгъэнэу, ящытхъу чыжъэу лунэу афэтэлэ. Псауныгъэ пытэ ялэу, шлоу щылэр зэккэ къадэхъунэу тафэлэла.

**ХЪУРЫМЭ Цуц,
ГОЩЭКЪО Май, МАМЫЙ
Рай, ОРДЭН Марыет.**

Культурэмрэ экономикэмрэ

Къэралыгъомрэ обществэмрэ яхэхъоныгъэ политикэ, социальнэ-экономикэ лъапсэу илэхэр нэмыкI шьыпкэ зышлыгъэ зэхъоклыныгъэ инхэр, зэрэ Урысые фэдэу, Адыгеими непэ цы-зэхэтэшлэх.

Непэклэ урысые обществэми, хабзэми джэуап зэрэтыжын фэе упчлэхэу апашхъэ кыуцохэрэр нахыбэмклэ ныбжьыклэхэм къапкырыкълых: непэрэ Урысыем сыд фэдэ культурэ клэна лъыгэкълуатэрэр, джырэ урысые культурэм сыд фэдэ мэхъэнэ купклэ илэр, урысые къэралыгъом сыд фэдэ культурэ политика зэрехъан фаер? Урысыем хабзэр шызылыгъхэр мы аужырэ илэхэхэм а упчлэхэм джэуап тэрэххэр аратыжынхэм ыуж итых. Общественнэ гупшысаклэм зэхъоклыныгъэ зыщыфэххэрэ ыкли экономикэм хэхъоныгъэ зыщишырэ лъэхъаным хэгъэгум кыхъухэхэрэ хъугъэ-шлагъэхэу гушхъэлэжынчъагъэм кыфзэыщэхэрэм культурэр илэхъоныгъэ ипсынклэгэкIлэ зэраклэмыхъэшурэр хабзэм кыгурылоу фежъагъ. Экономикэм ыкли нэмыкI лъэныкхъохэм япхыгъэ зэхъоклыныгъэхэу хэгъэгум фэхъухэрэр игъо ифэхэрэп урысые культурэ шапхъэ горэхэм арыуцонхэу, культурэ купклэ, культурэ мэхъанэ ялэ хъунэу. Джащ фэдэ гупшысэхэм къапкырыкълых В.В. Путинын

2014-рэ ильэсыр культурэм и Ильэсэу зегъэнафэм. Ащ кыыхигъэщыгъ нахыпэм кызырэхъуштыгъэм фэдэу зэщыр атезгъэрэ, зыгъэхэфхэрэ фэлорашлэхэмклэ культурэр ухыгъэ зэрэмыхурэр. Шьыпкыагъэм, шлум, дэхагъэм къапкырыкълых шапхъэхэм атетэу цыф лъэпкпстэуми зэдэпсэунхэ альэкълыным иамал къязытырэ тарихъ шлэжэ куоу культурэр шыт.

Мы аужырэ илэхэхэм шылэгъэ социальнэ гумэкълыгъохэм апкэ кыклэу, культурэ шлуагъэхэу литературэмрэ кинонэ яхудожественнэ образхэмклэ кытлэылэсытыгъэхэр, кытпкырыхъэщыгъэхэр члэтынагъэх. Советскэ Союзыр зызэгъырэзым урысые культурэм купклэ фэхъуштыгъэ цыфыгъэ шэпхъэ дахэхэр нахъ псынклэу тлэкълыхъу гъэ. Ахэм ачылплэ кыхыагъэх нэпэнчъагъэр, лэдэбынчъагъэр. Цыфхэри нахъ зэфилхэу, зы хэгъэгум шыпсэхуэрэр адрэ хэгъэгум исхэм нахъ алэуцужхэу, гужэ зэфашлэу хъугъэ.

Культурэр ары цыфым игъэпсаклор, етланэ а цыфым хэгъэгум иполитики, ихабзи, иэко-

номики егъэпсы. Цыфым социальнэ шылакэу илэщыти, хэгъэгум, цыф лъэпкхэм гъэхъагъэу ашыштыри культурэр ары кызгъэнафэрэр нахъ, политикэри арэп, экономикэри арэп. Арышъ, нахыбэ къахэзытхырэ, сыд ишыклэми, мылхушхо зэлугъэкълэным зымышлэжхэу фэбэнэрэ, ау ащ даклоу обществэмрэ къэралыгъомрэ апэлэпчхэу шыт цыфхэр кызгъэхурэ культурэм ылъэпсэ шьыпкэ зэблэхъугъэн фае. ЗэкIэмми анахъ тхъамыклагъор хэгъэгум икультурэ зыкълыныгъэ зэтэзыгъэ зэрэхъугъэр ары. Дунаим изытет бэкIэ зэзыхъоклыгъэ, искусствэмрэ культурэмрэ альэныкхъокIэ зыцлэ чыжхэу лугъэ цыфыбэ Урысыем ил. Ау мы аужырэ илэхэ 20-м дунаири, тыкхъэуцухъэрэ цыфхэри зэхъоклыгъэ хъугъэх. Дунэяклэм тыщыпсэунымклэ зишлуагъэ кытэкълышт культурэм имодель джы дгъэпсын фае. Арэу тымышлымэ, цыф лъэпкыбэмэ ялыкIохэр зыхэхэхэрэ Урысыем изыкълыныгъи, ыкIуачли нахъ къакичын ылъэкълышт.

Адыгэ Республикэм и Лышхъхэу Тхъаклушынэ Аслъан нахыжхэм я Совет хэтхэм адырилэгъэ аужырэ зэлукIэгъум лъэшэу аналэ зытыраригъэдзагъэр цыф лъэпкэ зэфэшхъафхэм зегурылонхэу азыфагу илынымыклэ, цыхъэ зэфашынымыклэ, зегурылонхэмклэ Адыгэ Республикэм играждан

обществэ мэхъанэу илэм зыкхегъэлэтыгъэныр ары. Сыд фэдэрэ цыф лъэпкы ежэ итарихъ, икультурэ, ишэн-хабзэхэр куоу ышлэхэ зыхъуклэ, нэмыкI лъэпкхэм ятарихъи, якультури шхъэклафэ афишлышт. Анахъэу а чылплэр ары Лышхъхэм мэхъанэшхо зэри-тыгъэр. Культурэм республикэм иэкономикэ кыгъэнафэн ылъэкълэнуу щытмэ, муниципальнэ образование лэпчэ культурэм и Ильэс тэрэзэу зэхэ-щагъэ хъуным пае программэ ыштэн фае, инвестиционнэ лъэныкхъомклэ ищыкIэгъэ амалхэри ащ елгытыгъэу республикэм нахъ кылэклэхъанхэ ылъэкълышт. Адыгэ Республикэм и Лышхъхэу Къэралыгъо Советым — Хасэм фигъэхыгъэ тхыллым кы-зэрэшилорэмклэ, республикэм иэкономикэ инвестициехэр нахыбэу кыхыахъанхэмклэ къэкIоплэ шхъалэхэм ар зыклэ ащыт.

Нахыжхэм я Совет культурэм илэхъоныгъэкIэ политикэу Урысыеми, Адыгэ Республикэм япашэхэм зэрэхъэрэм дырегъаштэ ыкли мы кыкIэлпы-кIохэрэр игъоу елгъэх:

Культурэм иунэхэу зипшхэ-рылъ шхъалэ зыгъэцэкIэгъа-хэхэм ачылплэклэ Адыгэ Республикэм икьалэхэмрэ икьоджэ псэуплэхэмрэ Урысыем шыпсэхурэ цыф лъэпкхэм якультурэ игупчэхэр ащызэхэ-щэгъэнхэр. Ащ даклоу техникэмклэ, художественнэ ыкли лэпчысэ творчествэмклэ амалэу шылэхэм хэхъоныгъэ афэшлыгъэнэу. НыбжьыкIэ кружокхэр, компьютер классхэр, секциехэр, спортивнэ лагерхэр, иеклоним фытегъэлсыхъэгъэ лотхъабзэхэр зэхашхэнхэу ыкли зышлюигъо пстэури ахэм ахэлэ-

жхэнхэу. Еджаплэм кыщегъэ-жъагъэу нэбгырэ лэпчэ шылэ-ныгъэм кышызфигъэфедэн ылъэкълышт, зэрыгъозэшт шапхъэхэр лэкIэгъэхъэгъэнхэу.

Урыс художественнэ литературэмрэ республикэ лъэпкытхылъ тедэплэм кыдыгъэкIы-рэ литературэмрэ анахъ дэгъу-хэр, хэшыпыкIыгъэхэр зэлыг-гэшлэгъэнхэм пае музейхэм, еджаплэхэм ятхылъ ыгъыплэ-хэм, гупчэхэу кызылэхушхытхэм ятхылъ ыгъыплэхэм а тхылъ-хэр ащашхэнхэу чылплэхэр къа-щызэлухыгъэнхэу.

КIэлэцIыкIухэу лэпчысэхэм ыкли творчествэм нахъ афэща-гъэу шытхэм апае ныбжьыкIэ союзхэр еджаплэхэм, культу-рэм иунэхэм къащызэлухыгъэн-хэу, зэнэкьокъу зэфэшхъафхэр ахэм афызэхэхэгъэнхэу ыкли чылплэхэм теклонигъэр къащы-дэзыхыхэрэр республикэ зэнэ-кьокъухэм ахэгъэлэжхэгъэнхэу.

Республикэм имузейхэм, итеатрэхэм ялофшлэн нахыш-лоу зэхэхэгъэнхэу, культурэ клэныр нахъ дэгъоу кызухъумэ-гъэнхэу. Ащ пае еджэплэ лъэпкэ зэфэшхъафхэм, хызмэтыр зезыхыхэрэм ыкли общест-веннэ объединениехэм адырIлэ зэлхыныгъэ-зэдэлэжхэныгъэм нахъ зырагъэушхомбгъунэу.

Адыгэ Республикэм ина-хыжхэм я Совет зэрипытэ-рэмклэ, Урысыем иныбжьыкIэ-хэм яджырэ лIэужуэ дунэе лъэ-гаплэм нэсырэ культурэшхом икIэн лъызыгъэкIотэштхэм клэз фэмыхъоу хэхъоныгъэ ащ фа-шыным пае амалхэр ягъэгъо-тыгъэнхэу фае.

**Адыгэ Республикэм
инахыжхэм я Совет
и Тхъаматэу
ГЪУКIЭПI Нурбий.**

IЭПIАСЭХЭР

ГъукIэпшхэко Шъэ-омыр исурэтхэу пшахъокIэ ышыхэрэр нэмыкI сурэтышI пстэуми ялэшлагъэхэм зэрафэмыдэхэр тигъэзет кыдгъэхъэгъагъ. КIалэм исурэтхэр апэу кызы-щигъэлэзгъогъагъэхэр къалэу Налщык ары. Шлэхэу ар Адыгеими къэкIюшт, исурэтхэри цыфхэм альэгъуштых.

Мы мафэхэм Шъэомыр икхэгъэлэзгъонхэр Къэрэщэе-Шэрджэс Республикэм икхэлэ шхъалэ щэкIох. Кызырэттхы-гъагъэу, сурэтышым кылэклэ-кыхэрэр зэкIэ зэзыпхыхэрэр зы — Урыс-Кавказ заор ары. Урысыем шыпсэхурэ адыгэ-хэм ялэпкы-культурнэ феде-ральнэ автономие итхъаматэу Охътэ Александр кызырилорэмклэ, ильэси 150-м ехъуклэ

Шъэомыр исурэтхэр тигъэлэзгъуштых

узэкIэлэбэжымэ, адыгэхэм зэ-пачыгъэ зэо тхъамыклагъом фэгъэхыгъэх Шъэомыр исурэтхэр. «Ахэр пшахъом хешы-кых, — ело ащ. — Адыгэ лъэпкыым изакъоп ахэр зышлогъэшлэгъонхэр. Урыс-Кав-каз заом лъэпкэ зэфэшхъаф-хэм къахэкIыгъэ цыфхэри хэлэжъагъэх, заом фэгъэхыгъэ сурэтхэр зылэгъу зышлюигъо-хэр бэ мэхъух. СурэтышI ныб-жьыкIэр исурэтхэмклэ лъэпкы-хэм зэкIэми къяджэ зегуры-лонхэу, мамырныгъэ ялэу зэ-дэпсэунхэу».

Черкесскэ ыуж сурэтышым илэшлагъэхэр Мыекыуапэ кы-щэщтых, нэужым Москва, Тыр-куем ащыпсэхуэрэм альэгъунхэ альэкълыштых.

Ежэ Шъэомыр ело: «Сшлогъэшлэгъон лъэпкыым шыц ныб-жьыкIабэмэ адыгэхэм къакIу-гъэ гъогу хылытэр макIэу зы-шлэхэрэр е зи хэзымышыкIы-хэрэр зэрэхэтхэр. Сэ сисурэт-хэмклэ блэкIыгъэ уахътэм ита-рихъ къислотыкIы сшлюигъу. Лъэпкыым ылъапсэ тшыгъуп-шэн тыфитэп. Зао тыфаеп, ау ар къэмыхъуным фэшI шлэ-жыыр бгъэкIуасэ хъуштэп».

Шъэомыр Мыекыуапэ шыц. Исабийгъом кыщегъэжъагъэу сурэт ышыныр икIэсагъ. Адыгэ

къашъори шлу ылэгъуштыгъ, зигъэсэнэу кружокым янэ хари-гъэтхэгъагъ. Ыныбжэ ильэс 15 зыщыхъуштым Шъэомыр кыгу-рылуагъ сурэтшыным зэрдэ-хыхыхэрэр, зэгорэм исурэтхэр цыфхэм къаригъэлэзгъунхэм клэхъопсэуи ригъэжъагъ.

Художественнэ еджаплэм ще-джагъ, нэужым культурэмрэ ис-куствэмрэ яуниверситетэу Крас-нодар дэтым чIахы, ильэсырэ еджагъэу дзэ къулыкIум ежэ ишлюигъоныгъэкIэ зыдаригъэщы-гъагъ. Ащи сурэтшыныр шызэ-пигъэуэгъэп. КъулыкIур ехы-фэ ишъэогъухэм, зыхэтхэм, сабийхэм, къелъэлухэрэм зэ-

клэмэ ясурэтхэр афишлыштыгъэх.

Московскэ хэкур ары къулы-кIур зыщыхыгъэр. Москва нахъ шлэхэу игухэлхэр кышы-дэхъунхэм тыриубыти, къулы-кIу ужим клэлэгъэджэ къэра-лыгъо университетэу ащ дэтым художественнэ-графическэ факультет чIэхъагъ. Училищыр кызыриухыгъахэм пае ятлонэ-рэ курсым аштэгъагъ. Деканым Шъэомыр сурэт зеришлырэр зельэгъум, яшэнэрэ курсым ра-ригъэгъэтысхъажыгъагъ. Еджэ-щтыгъ, сурэтшыныри зэпигъэу-щтыгъэп. Графикэм, живописым апыллыгъ. 2006-рэ ильэсым апэрэу икхэгъэлэзгъонхэр къа-

лэу Санкт-Петербург шызэхыщэ-гъагъэх, илэшлагъэхэр зэкIэ ащ зышхэщфхэм, лъэшэу игопагъ.

2009-рэ ильэсыр ары Шъэ-омыр «пшэхъо искусствэм» нэ-луасэ зыфэхъугъэр ыкли лъэ-шэу ыгу зырихыгъэр. ШыкIэри псынклэу кылэклэхъагъ. Нэужым Австралием кыкIли лъэлу тхылъ кызыфагъэхыым, ыгъэшлэгъо-гъагъ. Автомобиль моделиклэу «Ауди» зыфилорэм лъэтэгъэ-уцоу фашырэм ежыри хэлэ-жхэнэу кырагъэблагъэщтыгъ.

Берлин, Мадрид, Кишинев, Вильнюс, Урысыем икхэлэ зэфэшхъафхэм исурэтхэр къащи-гъэлэзгъагъэх. Итворчествэ да-хэу зыкызылэуехы.

Шъэомыр исурэтшыгъэхэм якхэгъэлэзгъонхэр мэзаем Адыгеим шызэхашхэщтых, фае-хэм зэкIэми альэгъуштых.

ШЪАУКЪО Аслъангуаш.

Сурэтхэм арытхэр: **сурэты-шлэу ГъукIэпшхэко Шъэо-мыр; ащ исурэтхэм ащышхэр.**

Лъэпкъ гъашлэм ыцлэ хэтыщт

Адыгэ прозэм иапэрэ лъэгъо-хэщэу, СССР-мрэ Адыгэ Рес-публикэмрэ я Къэралыгъо пре-миехэм ялауреатэу, зитворче-ствэ зэфэдэклэ, хырахышхэ папклэу, адыгэ лъэпкъым идахэ, идэгъу цыгъэунэфыгъэ лъэпкъ тхэклошхоу, илитературэ лъэ-бэкъу инхэмклэ игъэхъагъэхэм апае Лениным, Октябрэ Ре-волюцием, Юфшлэным и Бы-ракъ Плъыжъ яорденхэр ыкли медальхэр къызфагъэщышхэ Къэрэщэ Тембот ыцлэ лъэпкъым игъашлэ хэтыщт. Ащ

фэдиз лъытэныгъэ-шхъэкляфэр Тембот иемызэщыжъ Юфшлэ-клэклэ зыфилэжыжыгъ.

Илъэс 60-м Къэрэщэ хъа-лэлэу адыгэ тхыгъэ литера-турэм щылэжыагъ, клэсэн пытэ фэхъун ащ ыпъэкыгъ. Ипро-изведениехэр — литературнэ саугъэт шыпкъэх. Ахэм адыгэ лъэпкъым ынапэ, ыгу, зэклэ ихэбзэ-бзыпхэ шэн, итарихъ гъогуанэ ахэгощагъ, ахэр — адыгэгум итхыпхэх. Ащ фэдэ лъэпсэ куу зилэ тхыгъэхэр, произведениехэр ныбжьы жы

хъуштхэп ыкли пкыжыщтхэп. Ахэм яджэрэ пэпчэ ыпашхэ сыдигъуи нэфагъэ, шыпкъагъэ

хэлъэу адыгэр къиуцошт. Кав-каз анахъ лъэпкъыжхэм ащыщ адыгэхэр зыфэдагъэхэр ныб-

жырэу ыгу риубытэщт. Лъэ-ужхэр ахэм арыгъозэщтыгъ.

Къалоу зэхэпхырэи дэел, ау ащ нахъ фед ор-орэу тхэ-клошхом ипроизведениехэм уаджэныр, зэхэпшлэхэр. Арышъ, гъэзетеджэхэр, Къэрэщэ Тем-бот итхыгъэхэм ащыщ пычы-гъохэр — адыгэ шыюу тхы-дэм хэхъагъэр, адыгэ джэгоу лъэпкъ шэн хэбзэшлэхэр зы-щызэгъэклыгъагъэр, Институт псау икыоу шыгу къэдгъэклы-жыххэмэ тшлоигъоу шыуапа-шхъэ къитэлъхэх. Ахэм тыгу зэкляубытэ, тилъэпкъ шхъэ-лпытэжъ зэклягъаблэ, зыдэты-мышлэжыэу тхэклошхоу Къэра-щэм игупшысэ дунай тыхэу-цо. Игушхъэлэжыгъэ уасэу фэтшлэу ыцлэ къетэлэу, къыдгот, къытхэт ишлэшагъэклэ Къэрэщэ Тембот.

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

З **АЛЭКЪО ЕРСТЭМ** пчэдыжъ тыгъэ къыкыокыгъом Тхъэчлэгъ мэзы-шхо къызэринэ-кыгъ, гъогу лъа-гъо горэм тыриубыти, Къэмгуе хэгъэгу гъунапкъэм ихъагъ.

Адыгэ шыум исурэт къешлэ-кыгъэ дунаим диштэу, хэтха-гъэу хъуштыгъэ. Къызэринэ-кыгъэр абдзэхэ къушхъэ къо-члэ-бгычлэ, къызэрыхъагъэр губ-гъомэз тешъу — тыди ар, хэ-мытмэ шыклагъэ фэхъуным фэ-дэу, ныбжьырэ тамыгъэу, щыщ шыпкъэу, къеклоу хэуцо. Илъэс мин пчъэгъабэклэ зэрысыгъэ чыналъэжыым итеплэкыи, ишы-клэкыи фэгъэпсыгъэу хъугъагъэ. Ицыеклэ убгъу шынахъ бгъэжъ тамэм фэогъадэ; ихъазыр бгъуитлуги, тыгъужыцэ цэ-къэнэу, гуштэ уегъэшлы. Цыа-шхъоу адыгэмэ яцыгъын нэ-рыгъэу цытыгъэри ышхоклэ чыгыжъ пхъашьомрэ тыгъэ-мышхъо пхъэцымрэ ахэкляккэ. Шэу зытесыр арышъ — блэ-нэ зэхэлъыккэр итеплэ, мыжъо къуашклэхэу зэхэпцагъэм фэ-дэу, шхо члэгъым лыллэ кыуачлэ-хэр щызеклоу, пытэу, гъурэу зэхэлъ.

Адыгэ шыум илаши, ишъуа-ши гъэшлэгъонэу зэгъэклыгъэу шытыгъ. Гъэклэрэклэн фэшлэу зыгори лыагъэу хэлъыгъэп. Шъуашэу цыгъи, лашэу голыи гъогуанэккэ е заоккэ ишлэу-гъэ къэмыккэу зи хэлъагъо-щтыгъэп. Лы ебгэ лыегъэн-чэр ишыккэу шытыгъ. Къолэн клэрэккэу, нэм зыкыккэу лэу-лыдыпкыдэу зыгори кыыхэ-щыщтыгъэп. Иккэу, ипалуйи шлуцлэ, ицыахъуи члэпцлэ, хъа-зыр лупэхэр бжъэ шлуцлэ, къэ-мэ лупэхэри ащ фэдэ, мы-жъоупцлэу, метэу бгырыпхы-мрэ шхомрэ атралъхъэщтыгъэ-ри къушхъэу е гъуцлэу ашы-щтыгъэ, тыжынау ашымы, мы-лыдынэу саурккэ члэгъэбыл-хъэщтыгъ. Ащккэ зыгъэккэ-рэклэныр зыфэлъэкыри, зыфэ-мылэкыри зэфэдагъ — лы шьошэ лыегъэнчэр яхэбзагъ. Шыпкъэ, фэмыф клэрэккэ зэ-ралощтыгъэу, мыло-мышлэ гори къахэмыккэ хуныи — ащ фэ-дэхэри къахэкыщтыгъэ. Ау адыгэм ибэм, сыл зылоу исы-гъэм, ишыу гъэлсыккэ зыфэ-дагъэр арыгъэ — лыхъусэжъ гъэпсыккэ.

Ар къызэхэкырэр дахэмрэ зэгъымрэ амышлэу, къагурымы-лощтыгъэу арэу понтэи, япшъа-шэхэр агъэккэу зыгъэккэу зы

къогъанэ ялагъэп. Ябылфыгъэ шъуашэ зыплъэгъурэм, щы-гъыным идахы, иголуи зэралэ-рэр нэрлэгъу пфэхъу. Къэтэ-бэ шлуцлэмрэ алтэс плыжыым-рэ зэрагъэккэу, шэккэ къолэ-нымрэ шхо зыккымрэ къеклоу зэгъуалъхэни, дышъи тыжыны дахэу бзылфыгъэ шъуашэм хагъэпккэни ашлэщтыгъ. Ар, етлани, къалэклахъэрэр клэра-

Ащ ыккылыжыэу ежъ яхэгъэу ккыккыи адыгэ лъэпкъ зэфэ-шхъафхэм язэрэхъ-зэрэхши, пшы-оркхэм яхъунккэ зэпы-мыуи ренэу ашхъащтыгъ.

Арэу шхъахыжъ-псэхы-жыэу адыгэхэр зыхэтыгъэм тегъэпсыхъагъэу яшыу лэш-шъуашэ агъэпсын фаеу хъугъэ. Зэоллы шыккэр хъульфыгъэм идэхагъэу хахыгъ. Сыдырэ псэ-

кыгъэу, шхончым зэрэрифыхы-нэу хъазырым лукоу лулъыгъ.

Нахъыпэм хъазырхэр нахъ лъагъэхэу лэтыгъэхэу тырадэ-щтыгъэх — цапккэ лъылэсын алъэкынау. Зэо гузэжыгъэм, шхончыр псынклэу зэраузен-дыным тегъэпсыхъагъэ. Елэни пцашлор цапккэу къылуичыни, хъазырыр лэклэ къырипхъоты-ни, гын огъур шхончым рита-

гыи адыгэ къэмэ бгъуитлугэу, гъунэгъоу узыжэхэбанэрэм, бгъэбзэнккэ, урыпиджэнккэ мэхъаджэу зэрэхъоккыгъ. Жэккэ-паккэ аупсынэу хъумэ, къэ-штэгъошлоу чан псыгъо цыккыи къэмэ члэгъым саплэм илъэу члалъхъажыгъ.

Уанэри ежъ язекккэ гъо-гуанэ нахъ тегъэпсыхъагъэу хахыгъ. Зынэсыгъэ, зыхэхъэ-гъэ хэгъэу пстэуми ащызэра-хъэщтыгъэ онэ лубыхъу лъэбы-хъужыым ычлэплэ адыгэ онэ зэндэ шыккэу шхъафыр ха-хыгъ — кохэр нахъ къызэккы-убытэнэу, гъогуонэ чыжъэ те-хъэхэмэ, къелэнлэккэу ымы-гъэпшынхэу. Псы зэрэзэри-хъан шхо псылыи, псышхо зэ-пырысыккын фаеми ищыккэ-гъэщт пчэнышхо шъонтитлуги ионэгъушхъэнтэ члэгъ егъэккы-жыгъэу щытыгъ.

Гъогуонэ чыжъэ теханэу хы-мэ хэгъэу ихъан, бысым шы-мыгъуынэу зыхъурэм, ошхы-уаеи зыщухъуменым пае, джэнэ члэгъчлэлъым ыккыккэу шэфыдэ шьолъыр апллэуэр абгъэрэ къырацэккынау зыда-лыгъыщтыгъэ.

Шэу зытесри — адыгэ шы лъэпкъыр — ежъхэр зэрэфэ-ещтым тегъэпсыхъагъэу, мы-инышэу ыкли мыцкыккыгъэу, гъо-гуонэ хылылэхэр ыулоу чынау лъэпшъэрыхыгъэккэу ыпшъэ умыккыжынау хахыгъагъ.

Яккэу, яшхъахыхъони, ятэхъутэйи, зэпэбэщ шхонч клэгъаккэу а тэхъутэйи егъэ-пытылэжыгъэр, ащ фэдэ къа-бзэу къулаеу, лэшлэхэу, зэон-зеккыным фэгъэпсыгъэу щыты-гъэх.

Аужыпкъэм, ягъомылапхыи ащ тегъэпсыхъагъэу щытыгъ. «Гъомылэжъ» алоу, илъэсрэ шы-лыгъэми мыккыдынэу, шхын ккычлэшхо хэлъэу ялагъ. Щэтэп-хъэлэ гъэгъуэгъэри, адыгэ ккые хъураери ащ тегъэпсыхъагъэ-гъэх.

Сыдми, унэ клэрэккэ дашлэ-ни, мыжъо къалэ агъэчыныи адыгэхэр пый мухыжыжхэм игъо рагъэфагъэхэп, ау адыгэ шыум илаши ишъуаши дэгъоу агъэпсыгъагъ. Зытегъэпсыхъа-гъэри а зы лфыгъор ары: зек-кэу гъогуанэр ыулоу чынау, зэ-огъум мыохъунэу илэшэ лэры-фэгъоу гъэпсыгъэн, пыим зы-пэтлысырэм, пхъэцым фэдэу, уцрэ чыгырэ къахэмыщэу ахэ-ккыккэ. Зэккэ а шхъахыжы-псэхыжъ зэо-банэу зыхэты-гъэм тегъэпсыхъагъэу щытыгъ.

Залыккэ Ерстэм ишыу гъэ-псыккэ ащ фэдагъ.

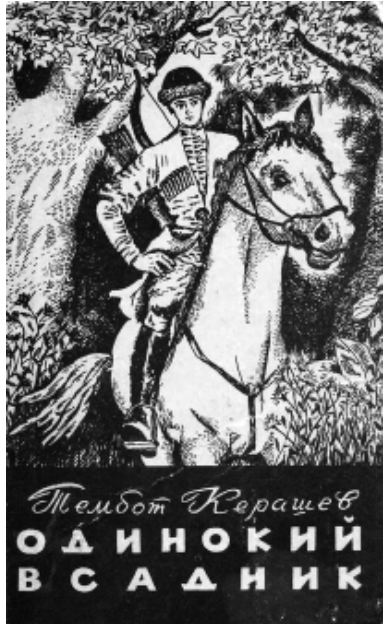
«ШЫУ ЗАКЪУ»

Романым щыщ пычыгъу

клэу къолэн-пкккэу пшъа-шъэр зэпалуным язэхэшлыккэ блэмыккэуи щытыгъэп. Цыфыр голу зыккэу ккыккыи шьошэ дэ-хагъэм блэккэу рагъэлыеным зыщаухъумэни ашлэщыгъэ ахэ-мэ. Мэзатакъэм фэдэу, тхып-хъэ зэмышхогъубэр зэккыу, голу, ябылфыгъэу шъуашэ ха-хын алъэкыгъ. Сыдми япшъа-шъэ дахэу афэпэнымккэ адыгэ-хэр, алъэкыщтымккэ, зи зы-шхъасын цылагъэп. Шьошэ да-хэм цыф шыккэу голуи, пкыи къодэнэ ищыгъэ дахи рагъэ-гъусэжыным язэхэшлыккэ нэ-сыщтыгъэ. Гъэшлэрэ хъопсанлэу ялагъэу, ищыгъэ бжышлэуагъэм-рэ клэрэккэу псыпсымрэ ясурэ-тэу, япшъашъэхэр агъэккэу зы-щтыгъэх.

Арэу дэхэгъэ-клэрэккэу фэхъуапсэхэу щытыгъэхэми, яхъульфыгъэмэ лыхъусэжъ шьошэ лыегъэнчэр кыыхахы-гъэу щытыгъ. Шы онэтемыхэу, зэо-бэнэ муыхыжыэу, гъогуонэ зэпымычэу егъашлэм зыхэты-гъэхэм а зэоллэ шьошэ лые-гъэнчэр хъульфыгъэу шъуашэу ыкли лыгъэ нэшанэу хахын фаеу ышыгъагъэх.

Пшызэжъ лушъо ныбжьырэ пый ккыккэу гъогужыэу щытыгъ. Илъэс мин зытлуккэ узэккэбэ-жыымэ, Атей искиф пачыи-хъагъу Пшызэ лушъо ккынэ-си зэлъиубытыгъагъ. Арэу скифхэр адыгэмэ япый-яб-лагъэу, къатеуо, ахъунккэу, Пшызэ мыдрккыи ккыхъэу ады-гэмэ ахэсэу, ренэу цынэгъо-г у м э к к л ы - гъоу ашхъащытэу лэшлэгъубэ ккырыккыагъ. Кырым татар хъаныгъор, тыркур — зэо тео цынэгъошхоу, адыгэхэр зэра-укъонтхъынымккэу алъэкырэр яшапхъэу къапыщтыгъэх.

ушхыи, зыхэт шылаклэм ыш-хъэ зэрэщухъуменым тегъэ-псыхъагъэу, ышъуи, ишыккыи, изеккыаккыи гъэпсыгъэу зэрэ-хъурэм фэдагъ адыгэ шыум игъэпсыккэу хъугъэри. Ежъ ама-лэу алэккэу епэсыгъэу зэ-рагъэулузэ, лэшлэгъубэккэу ха-хыгъэ шыккэу щытыгъ ар.

Тыгъэккыккыи лъэныкъом тыдэккыи цызэрэхъэу алъэгъу-щтыгъэ хъульфыгъэу щыгъын шыккэр, абэ убгъур, ежыхэр зэрэфаем тегъэпсыхъагъэу зэ-рахъоккыгъ — бгымрэ пкымрэ къызэккыуытэу, шыунымккыи къо-лаеу клэзэхэу быхъоу — цьер хахыгъ. Бгъэджыбэм ычлэплэ хъазырылэхэр тырадагъ, пхъэ хъазыр пшыккыуыр — бгъуи-тлуккэу ирыеу — ащ ралъхъа-жыгъ. Хъазыр пэпчэ зы шхон-чогъу, гынрэ пцашлорэ зэккы-гъоу, хъазырэу илыгъ. Пцашлор шхъадж ишхонч фэшлоу гъэ-чыгъэу, хъэдэн пкыккэу ккыщэ-

къоштыгъэ (хъазырэу огъэ псы-гъоккэу цыем епхыгъэр пымы-лпыжыэу ытлупщыщтыгъэ), пцэ-шлуащэр цапккэу шхонч паккэу луйгъэтлысхъэти, щэфыхымыккэу псынклэу рифыхыщтыгъэ. Мэ-ккыу бэгъуагъэм рагъэуцогъэ лэ-титлэу зэфагум, шыр етлупщыгъэу чъэ пэтэу, арэу псынклэу шхон-чыр ыузэндэжыккэу, щэогъу он зылэккыхэр пасэм цылагъэу къаложыи.

Зэоллэ-зеккыккыи ицые лэгъуа-пэхэри лэнтэгъум ккыблэмыккэу клэкоу аригъэшлыщтыгъэ — сэ-шхом рыонымыккэу пэрыохъу фэ-мыхъунэу.

Блыгъуцлэмэ ачлэтэу хъурэ хъазыритлуги остыгъэе пхъэу-псэфэ гъугъэрэ штамылрэ ары-лыгъ — машлор псынклэу ры-зэхэгъэнэнэу. Шьо бгырыпх паккэу пылгыгъэ мыжъоупцлэр, гъуцлэ пытэу ашлыти, винтыгъа-зэу ыкли ештау агъэфедэщты-гъэ. Ештаомккэу штауккыи мэ-шлотхъуабзэ ккыхауыныи, шта-мылым хырагъадзэщтыгъэ, ар остыгъэе пхъэуапсэфэм клэгъэ-нэжыныи, уаеми лэшлэхэу ма-шлор зэккэуагъэщтыгъэ.

Шьо бгырыпхыи ыбгъуитлуги, мыжъоупцлэу пылхэм азфагоу, гъуцлэу е тыжынау къэмланитлуги пышлэгъагъ — зым улагъэм шафэн гын дагъэр, адрэм лэшэ щыфэ дагъэр ары-лыгъ.

Тыгъэккыккыи лъэныкъом цызэрэхъэщтыгъэу, мээныкъом фэдэу, ккыгъэщыгъэ сэххо шы-ккэу нахъ лэрыфэгъоу адыгэ-мэ зэрэхъоккыгъагъ: клэплэ-шъумэ, пигъэзэу дэгъоу бзэнэу, урыпиджэнэу хъуми лэрыфэ-гъоу, нахъ маккэу ккыгъэщы-гъэу, нахъ ккыхъэу адыгэ сэ-шхор хахыгъ. А тыгъэккыккыи лъэныкъом ккыжъэ ккыгъэщы-

Цыфыгъэр, цыф шүлэгъур

Шыленыгъэр кушэрэхым фэдэу мээрэгъу, къэбгъэуцуни, бгъэгулэни, дебгъэклогыни плъэкыштэп! Лэшлэгъухэр хэбзэ гъэнэфэгъэм тетэу зэблэкых. А охтэ зэпымыум цыфым игъашлэ хэтхыхагъ, нэбгырэ пэпчэ ильэуж кыхенэ. А лъэужыр сьд фэдэштэ? Ар цыфым ишүлагъэ епхыгъ.

Клэрэщэ Тембот нурэ зышъхъахырэ лъэуж адыгэ културэм кыфигъэнагъ! Ильэс 26-рэ хуэгъэми кызытхэмытыжырэ, ытхыгъэмэ тяджэ къэс нэпэрэ шылакэр икларыклэу нахь куоу кыдгурагъэложы.

«Шыленыгъэм ыльапсэ узиплэрэм анахь уасэ зилэу шылар — цыфыгъэр, цыф шүлэгъур ары», — ылауагъ Клэрэщэ Тембот. Ар къагъэшъыпкъэжы зэклыми кытпэблагъэ хуэгъэ иллитературнэ геройхэу Кыаймэт, Анцокъу, Гулээ, Зар, Суанд, Залэкъо Ерстэм, Лэукъан, нэмыкхэм.

Джырэ лъэхъанэу глобализацием дунаир зыщызэллыштерэм лъэкпкэ нэшанэхэм уасэ ямылэжыу мэклогы, шыленыгъэ шапхэхэр зэхьокых. Ар къэбгъэуцун умылэкыштыми, гъээплэ тэрэз фэшлыгъэн фае. Тилитературэ лъэкпкэ купклэу илэр къэукумэгъэным ыкли лъыгъэклогъэным иамалышлэхэр Клэрэщэ Тембот ипроизвениехэм кытаты. Ахэр адыгэм ишэн-хабзэхэр, идунээепллыклэ, идунээеплэгъуэклэ кызылотыкырэ тхыгъэхэр арых. Адыгабзэм ыклогчэ лъэшрэ ишэрыуагъэрэ Тембот егъэфедэшъ ныбжыклымэ агурегъало: «Цыфэу укъальфыгъэмэ, уицыфышъхъэ умыгъэпыут!» («Хъаджрэт», Клэрэщэ Т.).

Адыгэ къэралыгъо университетым ильэкпкэ факультет иегъэджэн программэ адыгэ литературэм итарихъ изэгъэшлэн пшъэрыл шъхалэу кыгъэуцу. Ащ чыплэ хэушъхъафыкыгъэ Клэрэщэ Тембот итворчествэ шырыл. Шылакэр шыпкъагъэ хэлъэу къэлэгъэныр адыгэ литературэм ипшъэрыл шъхал. Художественнэ псалъэмкэ уепл, гъэсепэтхыдэу мэхъу. Адыгэ литературэм изэгъэшлэн зыфэ-лорышлэрэ шленыгъэ гъэнэфэгъэ тхылъеджэм ригъэгъотын закьор арэп, адыгэ зеклыаклэр, дунээететиклэр кызыухуэмэрэ хабзэм ащ ушегъэгъуазэ.

Мы аужырэ ильэсхэм адыгэ тхакломэ япроизвениехэм тарихырэ, лорыуатэр ыкли мифыр художественнэ гупшысэхэмкэ ащызэрапхы, сюжетхэр къарашлэкых, купклэу фашырэ адыгэ хэбзэ-зэхэтыклар ары, сыда плэм адыгагъэр героим зеклогчэ шапхъу фэхъу. Мы творческэ лъагъор тхакломэ къафэгъэна-фагъэр Клэрэщэ Тембот.

Клэрэщэ Тембот итворчествэ фэгъэхыгъэ ушэтын лофшлагъэу шылар маклэп — монографиэхэр, диссертациэхэр, статья пчъагъэхэр атыгъэх ыкли джыри атыштых, сыда плэм ар члэ зымылэ дышъэ кон! Ау сэ гупшысэу сыкызышъуцу сшлоигъор нэпэ ныбжыклымэ ядунээепллыклэ гъэпсыгъэнымкэ Тембот ипроизвениехэр амалышлоу зэрэ-щытхэр ары. Джырэ студентым компьютерым ынэгъу фиғазы,

тхылъыр лэкыбы ышыгъ. Ар, гукъао нахь мышлэми, уахтэм кыдэклогъ. Прогрессым упэ-шуклон плъэкыштэп ыкли ищыклагъэп. Ар кызфэгъэлорышлэн фае. Компьютерым кытрэ амалхэр тхылъым епхыгъэмэ, урокхэм ащыгъе-дагъэмэ клэлэгъа-джэмкэ лэпылэгъу хушты, еджакломкэ гъэшлэгъонышты. Гушылэм пае, текстыр аудио тетхагъэу, видео лекциехэр, слайд-урокхэр, презентациехэр ыкли нэмыкхэр. Ахэм ягъэхъазэрын ежэ еджаклохэр фэкъулау хэлэжъэнхэ алъэкыштых. Ау,

сьд фэдизми, писателым ыбзэ пэпшын шылэп, ащ еджэнхэ, ебгъэдэлунхэ фае. Джыри студент сапэ кыфагъэп Тембот иадыгабзэ ымыумэхыгъэу. Ныдальфыбзэм ыклогчэ лъэш лэклэпэу, образнэу, тропхэмкэ гъэбаигъэу Клэрэщэ Тембот ыбзэ гъэшлэгъоны. Ащ псалъэккэ сурэт ешлы, нэгум кыклогъэуцу, ухегъэ-лажъэ, угукли, ппсэккли геройхэм уадэпсэу. Гушылэм пае, Хъатх Мыхъамэт игъэпсыклэ мыш фэдэ сатырхэмкэ кыгъэ-лъагъо: «Хъатхым икъэбар чысэ кымылэтатэу, куоу хэмыхъа-щэу зилажэу кылуатэщыгъэ. Ылэгъугъэмрэ ынэгъу клэкы-гъэмрэ ацыпэхэр кыилэтымэ зэтырипложэу, къэбарым клэклу кыбгъуклоштыгъэ. Ежы, гугъэ-гупшысэ шъабэр ынэгъу ильэу, чыжыаплэм ынэхэр етыгъэу, зыдэгущылэхэрэмэ апэчыжъэу, гъунэ зимылэ Урыс хэкушхомкэ ыгу ыгъээжъыным фэдагъ...» (Клэрэщэ Т. «Шапсыгъэ пшъашъ»).

Сюжетэу узлэпызышэрэм студентхэр зеджахэккэ, Клэрэщэ Тембот илэпэлэсныгъэ кызыгъэ-нэфэрэ художественнэ кыгъэ-лъэгъоклэ амалхэм нахь гу алы-тэу рагъажъэ. Гушылэм пае, природэм, дунаеу тыкызыуцу-хъэрэм икъэтхыхъан сюжетым игъэдэхэн кыдыеп зыфэ-лоры-шлэрэ, ащкэ писателым кылу-тэрэм гупшысэ куу хелъхъэ, философскэ упчлэ гъэшлэгъонхэр кыелэтых, урегъэгупшысэ, зэфэхысыжы гъэшлэгъонмэ уафе-цэ. Ащ фэдэу кыушъхъэм исурэт кытегушылэзэ етхы: «А бгы иныжъхэм апашъхъэ ежэ зэуи арымырыхэу, ильэккли, ыклог-члэ шымылэжыхъэ фэдэу кы-шыхъуи, Василь ыгу кыгъэклог-дыгъ. А ныбжырэ бгы джэ-дэжъхэм апашъхъэ ежэ сепэ-цэ цыклым фэдэу яхууплэу кы-шлэшлыгъ. Цыфхэм ашлэ-лофы-шхоу зыпылэу, ащ нэсфэккэ ежыри шлэ-лоф дэдэу зыхэтыгъэ шъхъагъу-псэгугъу лофхэр зэуи арымырыхэу кышыхъужъэу, ежэ шымылэжы палъэу яхууплэу Ва-сылы ыгу кыфэхыгъагъ.

Гъэшлэрэ дунаир... узегупшы-сэрэм, акылыр пшъхъащифэу, гур ыгъэтхытхэу сьдэуи иныгъэ-шхо хэлъа ащ! Акылыккли, гуры-шэккли кыгъэгъунэгъуай, ежэ

ныбжырэ хабзэу илэм тетэу зеклог, клэуи, пэубли имылэу, ащ ныбжырэ чыылэм шынагъоу кыпыхырэм ыпашъхъэ лэпылэ-гъунчъэ гуклогыгъом ыгу зекле-лүлэ.

Цыфмэ ягушлуагъуи, ягуклай, яшлулэгъуи, ягугъапли, яхъоп-сапли, ягухэлъи — ахэм зэуи яхууплэрэп. Иныгъэу ялэр зэрэ-лэу, цыф лъэккым кхэхууплэ-штымкли гугъеуымылы гуклогъун-чъэхэу, ныбжырэ чыламэр къа-пыхэр ахэр шытыштых. Цыф лъэккым зэккэ кыклогъэ ис-торие гъогур ахэмкэ зы нэплэ кыедзыхыгъо закъуи икъурэп...» (Клэрэщэ Т. «Хъаджрэт»).

Клэрэщэ Тембот игеройхэр ренэу цыф гъашлэм мэхъанэу илэм егупшысэх, лыгъэ зыфало-рэм иджэуап лъэхъух. Зэфэ-хысыжъэу кызфаклохэрэр гъэшлэгъонхы. Гушылэм пае, Кыаймэт («Хъаджрэт») лыгъэ шыпкъэккэ ылытэрэр «щтэм земыгъэхъэу угу пытэу плыгъын плъэкыныр» ары. Залэкъо Ер-стэм («Шыу закъу») лыгъэм нахь игъэклогыгъэу кыклогалэ, ащ кыло: «...лыгъэ зыфалорэр зэхэфыгъошлү дэдэл. Лыгъэр лъэныкыуабэу зэхэхъэ. Лыхъу-жыгъэ закъори лыгъэккэ амы-штэу мэхъу. Зэонымкли бэлэ-хъэу, псэемылблэжъэу заоу, лы-хъужыгъэккэ ыпэ уимыгъэклог-нэу, ау нэмыкыклэ акылы шла-гъуи кыомылэу, шэни имылэу, шылаккэми фэмышыгъэу лы пхъэшэжы бгъакъэхэр бэрэ кхэхэккы лыхъужы зыфалорэмэ. Ащ фэдэм «Лыхъужымыи, лы хуэрэп ар» — зыфалоным фэдэ гугъэныр палъхъажы. Зэрэ-хуэрэмккэ, лыгъэр зэон закъом епхыгъэп...

Лэжъэнымкли, лэшлагъэхэмкли кыулауэ, лэпэлэсэу, куо-хъау тхъаусыхэ хэмылэу иунагъо зэккэпкыклогу зэрехъэу, зэо шы-нагъо кызыхъуккэ, илашэ ыш-тэмэ, апэу бгъэккэ пыим пэлу-урорэмэ ащышъу — джаш фэдэ анахь лы кызырэыклогу лы дэгъуккэ тадэжыккэ щалытэрэр.

Етлани ащ шъхъадэккылоу мэхъух лы дэгъухэр: шыпкъа-гъэ акылыгъэу, гушылэ лые амы-лоу, ягушылэ купккэ хэлъэу, зэлу-клэ хуэмэ, ялушыгъэккэ цыфхэр агъэдалоу, цыфхэри упчлэжъэ-гуккэ кыанэсэу. Ащ фэдэхэ-

ри зэогъу шынагъом армэу хуэхэрэп. Ахэри лы дэгъух.

Мэхъух етлани лы дэгъухэр: игушыли, изеклогыккэ фэсакы-жъэу, ицыфыгъэ напэ кыухъу-мэу, джэнэ кыпчлэ бгынтлэу яунагъуи зышаримыгъэлэгъоу, ренэу зэккэпклагъэу, яунагъо исхэмкли ебгэ хъазырэу, нэхъой зыфаригъэшлэу, ау тхъамыклогъо кыныгъохэмрэ гуккэ гугъэн-хэмрэ унагъом исхэм агу щы-ухъумэу, ежэ запэуидзэу, чылэм шышъэу тхъамыклагъо зылы-лэсрэмэ апэу лэпылэгъуккэ анэ-сэу, лэлулэ кыанэсырэмэ илэм-ккэ пыушъэфыккэ фимышлэу, гу-шылэ бачи ымылоу, лыгъэ зэ-кыоплэ зэкъоушъэфэгъэу. Ащ фэдэ лыгъэ зэкъоушъэфэгъэхэм, шы-нэплэ-клогыплэ зифэрэм, ошлэ-дэмышлэу, цыфхэр зэрэмыгу-гъагъэу, лыхъужыныгъэшхо къа-хафэу хабзэ. Ари зы лыгъэ шыккэ.

Ади нахь зэкъоушъэфэгъэу нэпэмыккэ лыгъэ шыккэ гори мэхъу: зэрэфэхъоу, зэрилэклэу лажъэу, «лэжъэклогъэ тхъамыккэ» зыфалорэм фэдэу, зыкли къа-хэмышъэу псэузэ, куп ахэтэу кыныплэ-клогыплэ зифэхэрэм, илыгъэ кызыкыуихэу, зыгу кло-дыгъэу тлысыгъэхэр кыгъэгъэ-джыжъэу, лыгъэ пытагъэрэ лыш-гъэрэккэ купыр кыдышъыжъэу, илыгъэ ащ кышынафэу.

Кло, ахэм анахъэу налоу лы дэгъу гъэнэфэгъэхэри чылэмэ адэсэу мэхъу. Ялушыгъ, ялыгъэ пытагъ, яшыпкъэгъэ зэфэгъэккэ цыфмэ нало ахэхъухъагъэу, чылэ лофхэри игушылэклэ зэригъаглоу, тхъамыклагъорэ зэо хъэлэ-ба-лыкырэ кызыхъурэмэ, ло ха-мылхъэу цыфхэр ежэ-ежы-рэу ыуж иуцохэу, пащэ афэ-хъоу.

Ащ фэдэу, ащ фэдэу лыгъэ зыфалорэм шыклагъэу илэр кы-лытэгъуай. Лыгъэ зыщызеп-хъащтым лоф цыккыи, лоф ини илэп, зауи, мамыр шылаккэ зэ-хэдэ илэп — тыди лыгъэр ищыклагъэ. Лыхъужыгъыи, блэ-нагъи, гулытыи, зэхэшлыккэ, гу-шъэбагъи, гупытагъи — зэккэ дэгъоу цыфым хэлъыр лыгъэм фэгъэзагъ» («Шыу закъу»).

Клэрэщэ Тембот итворчествэ плуныгъэ прозэккэ уеджэн плъэкышты. Ащ нэшэнэ шъхалэу илэр цыфым идунээепллыклэ гъэпсыгъэ зэрэхуэрэр кыгъэ-лъэгъонхы, героим ихарактер, шыленыгъэу кыклогурэм елы-тыгъэу, зэхэклогыныгъэу фэхъу-хэрэр кылуатэзэ, сюжетыр ыгъэпсыныр ары. Лъэныкыо лъэ-шэу Тембот ипрозэ илэр ады-гэ шэн-хабзэхэр кыгъэлэгъоккэ ыкли плуккэ амал шъхалэу зэришыгъэхэр ары.

Шленыгъэлэжъхэм зэдырагъа-штэу бзылфыгъэ образхэр тхаклом нахь кыдэхъугъэхэу кыкхыгъэхэу. Лъэхъаным зэхэклогыныгъэу фэхъурэм диштэу Клэрэщэ Тембот ибзылфыгъэ образхэри кыгъэлэгъагъо: Фатимэт («Аркъ»), Сарэт («Сарэт ишъэф»), Нафсэт, Айшэт, Ам-дэхъан («Насыпым игъогу»), Саид, Сас, Даус («Типшъашъ-хэр»). Ау тарихъ прозэм кы-щытыгъэ бзылфыгъэ образхэр студентхэм нахь ашлогъэшлэгъо-ных, сыда плэм Мэзагъо, Суанд («Шыу закъу»), Гулээ («Шапсыгъэ пшъашъ»), Зарэ («Хъаджрэт»), Сурэ («Шахъомрэ пшъэшъэ па-гэмрэ») яхарактерхэр Тембот ыгъэпсы зэхъум, тарихъым, ло-рыуатэм, адыгэ хабзэм яамал шлагъохэр ыгъэфедэгъэх.

Шленыгъэлэжъэу Бгъажъэккэ Барысбый адыгэ хабзэм зэмы-

хъоклы иахытфэу кыхыгъэщы-гъэхэр — цыфыгъэр, намысыр, акылыр, лыгъэр, напэр. Мы иахытфыр Клэрэщэ Тембот бзылфыгъэ образхэу итарихъ прозэ шигъэпсыгъэхэм япхы-лэнэу щыт. Лыр зыплурэр ныр ары. Адыгэ ным исаугъэтэу Мэзагъо иобраз («Шыу закъу») Клэрэщэм кыетхы. Дэхэгъэу шылар зэккэ ащ кырылуалэ: «Шылагъэх ащ фэдэ адыгэ бзылфыгъэхэр бзылфыгъэм шлугъэу фалъэгъурэр зэфэхы-сыгъэу плэми хунау ахэлъэу. Шылэккэ кын зэпышлэу, пый-хэр кыатеу зэо бэлэхъ мыу-хыжъэу зыхэтыгъэхэми афи-мыккэу, шлэгъэшхорэ псэемы-блэжыгъэрэккэ бын-унагъор кызыухуэмщытыгъэхэр ахэр арыгъэ. Шылу кызылуамыгъэзэу, анэпсырэ ятхъаусыхэрэ агъэ-былэу, шылэккэ мэзахэр кы-зыгъэнэфэу, гушлуагъорэ тхъэгъо тлэклогъэ ябынмэ язгъэгъоты-щытыгъэхэри ахэр арыгъэ. Плымэ якъогу зыкыкуамыгъэщэу, ащ фэдэ бзылфыгъэ дэгъухэм яшли, яцыфыгъэ зэхэшлыккэ чылэ лофхэми ахалхъэу, яшлуагъэ къагъаглоу бэрэ хуштыгъэ. Хулыфыгъэмэ япхъэшгъэ гу-лытэгъэнчъи, нысэмэ яшъха-гугъу шэны зэгъыджи зэзгъэ-клог, зылушыгъэрэ зышлэгъэрэ-ккэ лыбэ-быныбэ унэгъошхохэр зэтэзылыгъэу шытыгъэри ащ фэдэ ныо дэгъухэр арыгъэ. Хэ-бзэ дахэу цыфым ишылаккэ зыгъэккэраклэрэр кызыухуэмэу зэзгъаглоштыгъэри ахэр ары-гъэ. Шэнышлуагъэм иголугъи цыфмэ арагъэлэгъуштыгъэ, псэлъэ дахэм илэшлугъи цыфмэ алуалхъэщытыгъэ — зэралоу, алапэ дышъэ кыпызыштыгъэ. Аужыпкъэм, ящыгъу-пластэккэ хыалэлхэу, яшхын шыгъэ лэшлу цыфхэр ыгъатхъэу чылэу зыдэ-сым нало дэхъухъэщытыгъэх.

Цыфыгъэмрэ намысырмэ афэ-псэуасэу, цыфыпсэм фэгъуэхэу, ау ягулэгъу тхъаусыхэккэ лыхъэм агу амылэу, лышыгъэрэ гулы-тэмрэ ягууазэу, бзылфыгъэ-мэ яушыгъоу, хулыфыгъэу зэ-филхэрэм азыфагу яшъхъэте-хъо радзэу, шылаккэр зэрагъэ-дэхэным дэмышъхъахыжъэхэу, шырытхэу, лэдэбхэу, гъэшлэн унэгъо кыныгъор апллэу ильэу далъэшъуштыгъэ ахэм».

Бзылфыгъэм зэрэдзеклогурэм цыфым лыгъэу хэлъыр кы-гъэнафэ. Повестэу «Шахъомрэ пшъэшъэ пагэмрэ» игерой шъха-лэу Лаукъан ело: «Цыф афэ-дэм бзылфыгъэм ыпашъхъэ бжыб щилэу кыуцонэп». Бзы-лфыгъэм зэрэфыштытхэр кыгъэ-лъагъозэ, Клэрэщэ Тембот игерой лэпчэ уасэ фытегъэшлы, иха-актер егъэпсы.

Мыш фэдэу тышъхъамысэу Клэрэщэ Тембот ипрозэ кы-хыгъэу пычыгъохэр кызклог-тыгъэр — ахэр гъэсепэтхыдэх ыкли адыгабзэм ибаиныгъэ ищы-сэшлэх. Адыгэу зыгъэгущхоу, шъхъэлэгъыжырэ кызыгъэушъэу сэ кысшлэшлэр — Тембот адыгэ лъэккым шлоу, дахэу илагъэмккэ (сэгугъэ — джыри илэмккэ) уепл, лъэккэ зэхашлэр кыгъэгъушъу. Лэшлэгъухэр те-шлэнкли фит, лъэхъанэ пэпчэ ныбжыккэ Тембот итхыгъэ сатырмэ акылы зыхахын шлэ-ныгъэ хагъотэшт! Агукли, апсэккли зэхашлэшт: «Анахь уасэ зилэу шылар — цыфыгъэр, цыф шлү-лэгъур ары!»

ХЪАМЫРЗЭКЪО Нуриет.
Филологие
шленыгъэхэмккэ кандидат,
адыгэ кафедрэм идоцент.

ЛЪЭПКЪ ИСКУССТВЭМРЭ ЩЫІЭНЫГЪЭМРЭ

2014-рэ ильэсыр культурэм и Ильэсэу Урысыем щыклошт. Ащ фэгъэхьыгъэ Іофтхьабзэхэр хэгъэгум ишъолъырхэм ащызэ-хашъэштых. Адыгэ Республикэр апэрэхэм ащыщэу культурэм и Ильэс чанэу хэлажъэ. Москва кыкыгъэ циркэу Никулиным ыцлэкІэ щытымрэ Адыгеим и Къэралыгъо академическэ лъэпкь къэшъокІо ансамблэу «Налмэсымрэ» зэгъусэхэу концертитІу Мыекъяупэ къыщатыгъ.

Іепещэ, адыгэ къашъом диштэу къэшлыныр къегъэлабгъо.

Гимнастикэм циркым иарти-стхэр зэрэпыщэгъэхэри гум рехых. Хъэреныр агъэфедзэе загъэчэрэгъу, сальтор зэкІэлыкІоу гъогогъуищэ къашы. Псынклэп арэуштэу пчэгум зыщыбгъэчэрэгъуныр. «Шуфэс къашъом», «Уджхъураем», нэмыкІхэм циркым иартистхэр ахэтых. Адыгэ къашъомэ купкІэу ахэлъыр циркым иартистхэм агъэбагъо.

Ю. Никулиным ицирк ехылілэгъэ къэбархэр В. Кожевниковым къыІотагъэх. Адыгэмэ ятарихъ, шэн-хабзэмэ афэгъэхьыгъэ усэхэу МэщбэшІэ Исхъакъ ытыгъэхэри пчыхъэээхэхэм щыІугъэх. Адыгэхэр зыфэдэхэр дунаим нахъышІоу шашІэнхэм фэшІ ащ фэдэ едзыгъохэм концертыр хэпшыкІэу къагъэбаи.

«НАЛМЭСЫМРЭ»

циркымрэ зэдэуджых

Апэрэ пчыхъэээхэхэм Адыгэ Республикэм культурэмкІэ иминистрэу Къулэ Мыхъамэтрэ циркэу Ю. Никулиным ыцлэ зыхы-рэм идиректор шъхьалэу ыкІи ихудожественнэ пащэу Максим Никулинымрэ къышыгушылабгъэх. Лъэпкь искусствэмрэ циркымрэ зэфэзыщэгъэхэм ялофшлагэ лъагъэкІуатэ зэрашІоигъор хэгъэунэфыкІыгъ.

Къулэ Мыхъамэт къызэриІуагъэмкІэ, 2014-рэ ильэсым адыгэ культурэм и Дунэе фестиваль, къээзэкъ культурэм ишъолъыр фестиваль, нэмыкІ Іофыгъо гъэшІэгъонхэр Мыекъяупэ щыклоштых. Культурэм иунэхэм, тхылъеджаплэхэм, фэшъхьафхэм ялофшІэн дэгъоу зэрээхашъэшттым пылбыштых. Тиансамблэхэм концертхэр къатыштых, театрэхэм спектаклэхэр къагъэлъэгъоштых.

Лъэпкь искусствэмрэ циркымрэ язэпхыныгъэхэр зы концертым сыдэуштэу къыщэгъэлъэгъоштыт? А упчІэр къызэрыкІоу зэ-

рэщымытыр къыдалыгътэе, М. Никулиным, ащ игуадзэу А. Огурцовым къызэрэхэгъэщыгъэу, ІофыгъуакІэм ушыщынэ хъуштэп.

«Налмэсым» ихудожественнэ пащэу Хъоджэе Аслъан концертым клэщакІо зыфэхъум, къашъоу къашыштхэмрэ циркым иамалхэмрэ зэпхыгъэнхэм анаІэ тыригъэтыгъ.

Нартхэм афэгъэхьыгъэ къашъом теплъызэ, циркым иартистхэри пчэгум кыхьагъэх, лъэрычъэхэм атетхэу едзыгъохэу къашыгъэхэр «Налмэсым» икъашъо хэгъэщэгъэхэу тлытагъэ. Адыгэ къашъоу «Испамыем икъэхукІэ» теплъызэ, клэщакІо пышІэгъэ клэпсэм циркым иартисткэ ілэпэлэсэнэгъэ къыщегъэлабгъо. ОшІэ-дэмышІэу зызэригъазэрэм фэшІ клэпсэр Іэпызыгъэу джэхашъом къытефэу къыпщегъэхъу. Джэхашъом къызыщынэсыштым артисткэр къызэрэуцужьырэ шІыкІэр къэшІэгъуае, нэлх хэлъэу къыпщэхъу. Иныжъым иобраз хэхъэгъэ артистэу Москва кыкыгъэми узы-

Юрий Никулиныр Хэгъэгъу зэошхом зэрэхэлэжъагъэр, творческэ гъогоу къыкІугъэр В. Кожевниковым дэгъоу къыІотагъэх. Пчыхъэээхэхэм М. Никулиным ыкхэхэри чІэсыгъэх. Москва агъэзэжмэ, аІотэжыныу альэгъугъэр макІэп.

Залым тІысыплэ нэкл щыгъотыгъуаеу концертхэр кІуагъэх. Урысэу, нэмыкІ тимылъэпкъэгъухэу зэхэхэхэм ащытлэгъугъэхэр адыгэхэм анахьыбэ хъухэу къытщыхъугъ. Циркым, «Налмэсым» яартистхэу гушыІэгъу тызыфэхъугъэхэм ятворчествэ концертым къыгъэбаигъэу алытэ.

Хъоджэе Аслъан пчэгум кыхы, пчыхъэээхэхэм хэлэжъагъэмэ зэрафэразэр къыІуагъ. Москва, Урысыем ишъолъырхэм зэхэт концертхэр къащаты зэрэшІоигъоми тытегушылабгъ. Іофыр зэрэлыкІотэшттым тигъэзетеджхэр щыдгъэгъозэштых.

ГАНДБОЛ. СУПЕРЛИГЭР

«Адыифыр» «Ростов-Дон» егъэгугъэ

«Ростов-Дон» Ростов-на-Дону — «Адыиф» Мыекъяупэ — 36:21 (16:11, 20:10).

Мэзаем и 5-м Ростов-на-Дону щызэдешлагъэх.

Зезыщэгъэхэр: А. Зопунян, Л. Зопунян — Краснодар.

«Адыиф», къэлэпчъэлутхэр: Тормозова, Самарская; ешІакІохэр, къэлапчъэм Іэгъуаор зэрэдадзагъэм ипчъагъ: Еремченко — 5, Грбавчевич — 2, Аникина — 3, Оганян — 5, Малхозова, Мартыненко, Васильева — 1, Черномурова — 2, Леминова, Головкин — 1, Уджыхъу — 1, Косенкова — 1, ШъэоцІыкІу.

«Адыифым» пэшІорыгъэшъ ешІэгъухэр ыухыгъэх. 2013 — 2014-рэ ильэс ешІэгъум текІо-ныгъэр зэлукІэгъухэм къызэращыдихыгъэр зэ нылэп. Тикомандэ я 8-рэ чІыплэм щыІ. Ижевскэ икомандэу «Университетыр» ары «Адыифым» ыуж кынэрэр. Апэ ит командиймэ «Адыифыр» ахэфэнымкІэ гугъэ тымылэу тлытэрэп. Мэзаем и 12-м «Университетыр» «Ростов-Дон» Ижевскэ щыдешІэшт. Мы зэлукІэгъум «Ростов-Дон» текІоныгъэр

къызыщыдихыкІэ, «Адыифыр» я 8-рэ чІыплэм къытенэжыштыт. «Университетыр» суперлигэм кыхэнэжыным фэшІ апэрэ купым хэт командэмэ адешІэн ыкІи зэлукІэгъухэр къашІуихын фае.

«Адыифыр» «Ростов-Дон» егъэгугъэ. Ростов-на-Дону икомандэ ятІонэрэ чІыплэм щыІ, медальхэм афэбанэшъ, «Университетым» текІон фаеу тэлъытэ.

Нэклубгъор
зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТІЛЪ Нурбий.

Зэхэзыщэгъэр
ыкІи къыдзэзы-
гъэкІырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкь ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилгъепкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер
зыхъышІэр:

385000,
кь. Мыекъяупэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:

приемнэр:
52-16-79,
редактор шъхьалэм
иапэрэ
гуадзэр:
52-49-44,
редактор гуадзэр-
пшъэдэкІыжъ зы-
хырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:

adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхъаты-
гъэр:

Урысые Федерацием
хэутын ІофхэмкІэ,
телерадиокъэтын-
хэмкІэ ыкІи зэлъы-
ІэсыкІэ амалхэмкІэ
и Министерствэ
и Темыр-Кавказ
чІыплэ гъэІоры-
шІанІ, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр

ОАО-у
«Полиграф-ЮГ»,
385000,
кь. Мыекъяупэ,
ур. Пионерскэр,
268

Пчъагъэр

4000

Индексхэр

52161

52162

Зак. 322

Хэутыным
узшыкІэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкІэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00

Редактор

шъхьалэр

Дэргэ Тимур

Редактор

шъхьалэм

иапэрэ гуадзэр

МэшІІэкъо

Саид

ПшъэдэкІыжъ

зыхырэ

секретарыр

НЭПШІЭКЪУ

Заур